START

CONTROL TEST TARGET
for Kodak Quality Monitoring

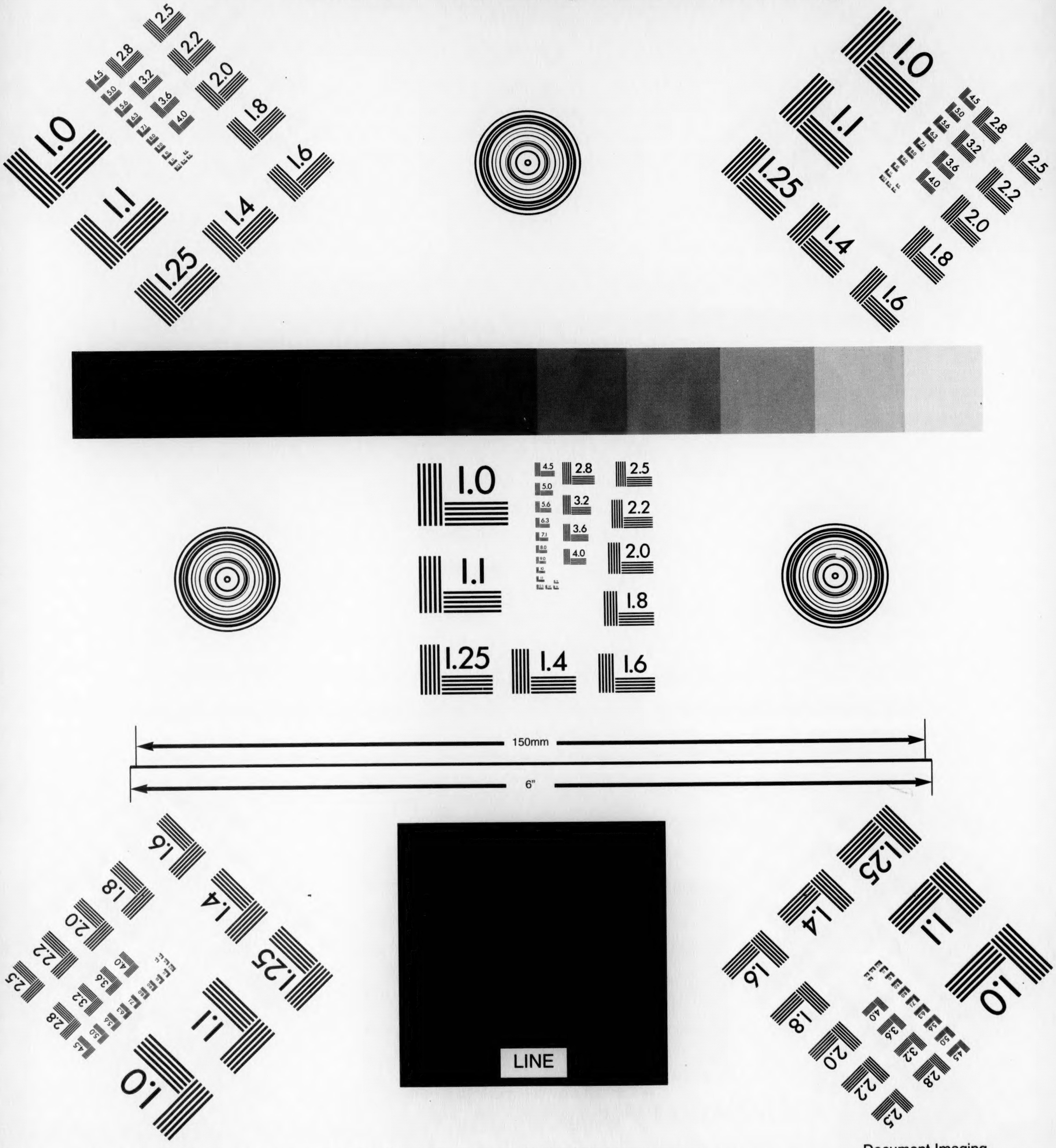

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww Xx Yy Zz

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww

Note: This target is intended for routine quality control checking and uniformity.
It is not to be used for certification of meeting any ANSI or ISO Standards for image quality requirements.
Note: To record background density, use a blank sheet of white paper.

A-2289 CAT 800 7403 Rev. 2/00 @ Eastman Kodak Company, 2000 Printed in U.S.A.

Document Imaging
EASTMAN KODAK COMPANY
Rochester, New York 14650
1-800-232-8811

DOCUMENT IMAGING

Kodak

Microfilmed 2004
By the
Center for Jewish History

For
YIVO Institute
For Jewish Research

NEW YORK, NY

Reproduction may not be made
without permission.

YIDDISH DRAMA

PRESERVATION

PROJECT

YIVO
LIBRARY

REEL
Y-2004-1888.8

An-ski, S.
Tsvishn tsvey veltn: der dibuk: a dramatishe legende in fir aktn.
Vilne : Aroysgegen durkh Yisroel Kviat, 1919.

BIBLIOGRAPHIC RECORD TARGET

YIVO INSTITUTE FOR JEWISH RESEARCH

Master negative Storage Number Y-2004- 1883.8

An-ski, S., 1863-1920.
Tsvishn tsvey veltn : der dibuk : a dramatishe legende in fir aktn.
Vilne : Aroysgegen durkh Yisroel Kviat, 1919.
83 p. ; 24 cm.

1. Dybbuk--Drama. 2. Yiddish drama.--lcsh
I. Lithuania-Vilna

ID : NXYH01-B2034 CC: 9114 DCF: [HBR]
CALL #: /18685

Reduction ratio X 10.0

ש. א. אנ–סקי.

צווישן צוויי וועלטן

(דער דבוק)

א דראמאטישע לעגענדע
אין פיר אקטן.

2/18685

דעם אנדענק

פונם טראַניש און הייליג אומגעקומענעם

פריינד א. ווייטער

ש. אנ—סקי.

דרוקעריי ווילנער פאַרלאַג״, קליין סטעפן גאס, 23.

פערזאנען:

ר׳ סנדר בריניצער.
לאה — זיין טאכטער.
פראדע — איר אלטע ניאניע.
גיטל, בתיה — לאה׳ס חברתעס.
מנשה — לאה׳ס חתן.
נחמן — זיין פאטער.
ר׳ מענדל — מנשה׳ס רבי.
דער משולח.
ר׳ עזריאלקע מיראפאליער — א צדיק.
מיכאל — זיין גבאי.
ר׳ שמשון — רב אין מיראפאליע.
1-טער, 2-טער — דיינים.
מאיר — שמש אין שול אין בריניץ.
חנן, הענעך, אשר — ישיבה-בחורים אין בריניץ.
1-טער, 2-טער, 3-טער — בטלנים.
1-טער, 2-טער, 3-טער — חסידים.
א באיארנטע יידענע.
א חתונה-אורח.
א הויקערדיגער, איינער אויף קוליעס — ארימע-לייט.
א הינקעדיגע, א איינהאנטיגע, א בלינדע — אלטע ארימע ווייבער.
א הויכע בלאסע ווייבל, א ווייבל מיט א קינד אויף די הענט — ארימע ווייבער.

חסידים, ישיבה-בחורים, בעלי-בתים, קרעמער, חתונה-געסט, קבצנים, קינדער.

דער ערשטער און צווייטער אקט קומט פאר אין בריניץ, דער דריטער און פערטער — אין מיראפאליע. צווישן ערשטן און צווייטן אקט — דריי חדשים, צווישן צווייטן און דריטן — צוויי טעג, צווישן דריטן און פערטן — א האלבער מעת-לעת.

ערשטער אקט.

איידער דער פאָרהאַנג הויבט זיך אויף, ביי א פולקומער פינסטערניש, הערט זיך ווי פונדערווייטן א שטילער מיסטישער געזאַנג:

מחמת וואָס, מחמת וואָס
אין די נשמה
פון העכסטער הויך
אַראָפּ אין טיפסטן גרונט?
— דאָס פאַלן טראָגט
דעם אויפקומען אין זיך...

דער פאָרהאַנג הויבט זיך לאַנגזאַם אויף.

א הילצערנע שול, זעער אַן אלטע מיט שוואַרצע ווענט. דער באַלקן אונטערגעשפּאַרט מיט צוויי סלופּעס. פון מיטן באַלקן, איבערן בימה, לאָזט זיך אַראָפּ אַן אלטער מעשענער הייגנגלייכטער. די בימה, שפּוּע'דיג, איז באַדעקט מיט א טונקעלן טישטוך. אין פאָדערשטער וואַנט, אינדערהויך, קליינע פענסטערלעך פון דער ווייבערשער שול, א לאַנגע באַנק. פאר איר א לאַנגער הילצערנער טיש פארוואָרפן מיט ספרים. אויף אים ברענען אין ליימענע לייכטערלעך צוויי שטיקלעך חלבנע ליכט, וואָס קומען אויס נידעריגער, ווי די אַנגעוואָרפענע ספרים. נאָך דעם באַנק מיטן טיש, לינקס, א קליינע טיר אין חדר מיוחד. ביים עק וואַנט אַן אלמער מיט ספרים. — וואַנט רעכטס: אינמיטן דער אָרון קודש, לינקס פון אים דער עמוד, אויף וועלכן עס ברענט א דיקע וועקסענע יאָרצייטליכט. פון ביידע זייטן אָרון קודש צוויי פענסטער. ביינק אין דער גאַנצער לענג פון וואַנט. אנטקעגן זיי עטליכע שטענדערס. וואַנט לינקס: א גרויסער קאַכלנער אויוון, ביי אים א באַנק. אנטקעגן באַנק א לאַנגער טיש,

אויך פארהארפן מיט ספרים. א האנטפאס מיט א האנטוך אין א רינג. א ברייטע טיר פון גאס. נאך דער טיר א קאסטן, איבער אים אין א פארטיפונג ברענט א נר תמיד.

נאהענט פון עמוד ביי א שטענדער זיצט הענעך שטארק פארטיפט אין א ספר. ארום טיש ביי דער פאדערשטער וואנט זיצן פינף־זעקס ישיבה־בחורים, האלב צעלייגט אין מידע פאזעס, און לערנען שטיל מיט א פארחלומטן נגון גמרא. ביי דער בימה שטייט איינגעבויגן מאיר און לייגט פונאנדער אין בימה זעקלעך מיט טלית און תפילין. ארום טיש ביי דער לינקער וואנט זיצן 1־טער, 2־טער און 3־טער בטלנים אינגאנצן פארחלומט, מיט פארגלאצטע אויגן און זינגען. אויפן באנק ביים אויוון ליגט דער משולח מיט א זאק צוקאפן. ביים אלמער מיט ספרים, האלטנדיג זיך מיטן האנט פארן אויבערשטן ברעג אלמער, שטייט שטארק פארטראכט חנן. אוונט. די שול איז באנומען מיט א מיסטישער שטימונג. אין די ווינקלען שאטנס.

1.טער, 2.טער, 3.טער בטלנים.

ענדיגן זינגען

מחמת וואָס, מחמת וואָס
איז די נשמה
פון הויכער הויך
אַראָפּ אין טיפסטן גרונט?
דאָס פאלן טראָגט
דעם אויפקומען אין זיך...

לאנגע פויזע. אלע דריי זיצן אומבאוועגט, שטארק פארחלומט.

1.טער בטלן.

ווי מען דערציילט א מעשה

ביי ר׳ דודל טאַלנער, זכותו יגן עלינו, איז געווען אַ גילדענער שטול און אויף אים איז געווען אויסגעקריצט: „דוד, מלך ישראל, חי וקים”. – פויזע.

2.טער בטלן.

מיט דעמוזעלבן טאָן

ר׳ ישראל רוזינער, זכרונו לברכה, האָט זיך אויפגעפירט, ווי אַן אמת׳ער מאָנאַרך. ביי זיין טיש האָט שטענדיג געשפילט אַ קאַפּעליע פון פיר און צוואַנציג כלי־זמרים און אַרויספאָרן פלעגט ער ניט אַנדערש ווי אויף זעקס פערד נאַ־שפּיץ.

3.טער בטלן.

מיט התפעלות

און וועגן ר׳ שמואל קאַמינקער דערציילט מען, אַז ער איז אומגעגאנגען אין גילדענע פאַנטעפעלעך, (אנציקט) אין גילדענע פאַנטעפעלעך!

דער משולח.

הויבט זיך אויף פון באנק, בלייבט זיצן אויסגעגלייכט. מיט א רואיג זאנפטן קול ווי פונדערוייטן.

דער הייליגער ר׳ זוסיע אַניפּאָליער איז כל ימיו געווען אַן אביון, האָט געקליבן נדבות, איז אומגעגאַנגען אין אַ פויערשן טיזליק, מיט אַ שטריק אַרומגעגאַרטלט און האָט פונדעסטוועגן ניט ווייניגער אויפגעטאָן ווי דער טאַלנער אָדער דער רוזינער.

1.טער בטלן.

ניט קאָנטעס.

איר, האָט קיין פאַראיבל ניט, ווייסט ניט וועגן וואָס מען רעדט און מישט זיך אַריין. אַז מען דערציילט וועגן דער גרויסקייט פונם טאַלנער אָדער רוזינער, רעדט זיך דען וועגן זייער רייכקייט? ווייניג גבירים אַדירים איז דאָ אויף דער וועלט? מען דאַרף דאָך פאַרשטיין, אַז אַי אין דעם גאָלדענעם שטול, אַי אין דער קאַפּעליע, אַי אין די גילדענע פאַנטעפעלעך איז געלעגן אַ טיפער סוד, אַ טעם הכמוס.

3.טער בטלן.

עס פאַרשטייט זיך! ווער פאַרשטייט דאָס ניט!

2.טער בטלן.

ווער עס האָט געהאַט אָפענע אויגן, דער האָט געזעהן. מען דערציילט, אַז בשעת דער אַפּטער רב האָט זיך צום ערשטן מאָל באַגעגנט אין וועג מיטן רוזינער, האָט ער זיך אַ וואָרף געטאָן קושן די רעדער פון זיין וואָגן. און אַז מען האָט אים געפרעגט, וואָס דאָס באַטייט, האָט ער אַ געשריי געטאָן: „טפשים! איר זעהט דען ניט, אַז דאָס איז די מרכבה של מעלה?”

3-טער בטלן,

אנטציקט.

אַיי, אַיי, אַיין!

1-טער בטלן.

דער תוכן איז דאָך אין דעם, וואָס דער גילדענער שטול איז קיין שטול ניט געווען, די קאַפּעליע קיין קאַפּעליע און די פערד זיינען קיין פערד ניט געווען. דאָס אַלץ איז געווען נאָר אַ דמיון. אַן אָפּשיין, און האָט געדינט ווי אַ בגד, ווי אַ שייד פאַר זייער גרויס.

דער משולח.

אמת׳ע גרויס דאַרף ניט האָבן קיין שיינעם בגד.

1-טער בטלן.

איר האָט אַ טעות! אמתע גדלות מוז האָבן אַ פּאַסיגן לבוש!..

2-טער בטלן.

קוועטשט מיט די פּלייצעס.

זייער גדלות! זייער תקיפות! עס איז דען משער צו זיין?

1-טער בטלן.

אַ חדוש זייער תקיפות! איר האָט געהערט די מעשה מיט ר׳ שמעלקע ניקלשבערגערס קאַנטשיק? כדאי צו הערן. אַמאָל זיינען צו ר׳ שמעלקען געקומען לאָדן זיך אַן אָרימאַן מיט אַ גביר, וועלכער איז געווען אַ קרוב למלכות און פאַר וועמען אַלע האָבן געציטערט. ר׳ שמעלקע האָט אויסגעהערט ביידע צדדים און אַרויסגעגעבן אַ פּסק-דין, אַז דער אָרימאַן האָט געוואונען דעם משפּט. איז דער גביר ברוגז געוואָרן און האָט געזאָגט, אַז ער וועט ניט מקיים פּסק זיין. רופט זיך אָפּ רואיג ר׳ שמעלקע: „דו וועסט מקיים זיין. אַז אַ רב הייסט, מוז מען מקיים זיין״. איז שוין דער גביר אין כעס געוואָרן און האָט אָנגעהויבן שרייען: „איך לאָך זיך אויס פון אייך מיט אייער רבנות!״ דאָ האָט זיך ר׳ שמעלקע אויפגעהויבן מלוא קומתו און אַ געשריי געטאָן: „בזה הרגע זאָלסטו מקיים פּסק זיין! אַז ניט — נעם איך דעם קאַנטשיק״. דאָ איז דער גביר אינגאַנצן אַרויס פון די כלים, האָט אָנגעהויבן מחרף ומגדף זיין דעם רבין. נעמט ר׳ שמעלקע און גיט אַן עפן, רוקט אַביסל אַרויס דעם קעסטל פון טיש. אַז פון דאָרטן שפּרינגט מיט אַ מאָל

אַרויס דער נחש הקדמוני, דער אוראַלטער שלאַנג און וויקלט זיך אַרום דעם גביר אַרום האַלז. נו, נו, האָט זיך שוין דאָרט אַ ביסל געטאָן. דער גביר שרייט און וויינט: „גוואַלד, רבי, זייט מיר מוחל, איך וועל טאָן אַלץ, וואָס איר וועט הייסן, נאָר נעמט צו דעם שלאַנג!״ האָט אים ר׳ שמעלקע געזאָגט: „דו וועסט שוין פאַרזאָגן די קינדער און קינדס-קינדער, זיי זאָלן פאָלגן דעם רבין און מורא האָבן פאַר זיין קאַנטשיק״. און האָט אַראָפּגענומען פון אים דעם שלאַנג.

3.טער בטלן.

כאַ.כאַ-כאַ! אַ פיינער קאַנטשיק! פּויזע.

2.טער בטלן.

צום ערשטן.

איר האָט, ווייזט אויס, אַ טעות געהאַט. די מעשה האָט געמוזט פּאַסירן ניט מיט דעם נחש הקדמוני...

3-טער בטלן.

וואָסי? פאַרוואָס?

2.טער בטלן.

גאָר פּשוט. עס קאָן ניט זיין, אַז ר׳ שמעלקע ניקעלשבורגער זאָל זיך באַנוצן מיט דעם נחש הקדמוני. דער נחש הקדמוני איז דאָך דער סמך-מם, אַליין די סטרא אַחרא, רחמנא לצלן. שפּייט אָפּ.

3-טער בטלן.

נו, פּטור! ר׳ שמעלקע האָט מסתמא געוואוסט וואָס ער טוט!

1-טער בטלן.

באַליידיגט.

איך פאַרשטיי ניט, וואָס דו רעדסט! איך דערצייל אַ מעשה, וואָס האָט פּאַסירט לפני כל עם ועדה, צעהנדליגע מענטשן האָבן דאָס מיט זייערע אויגן געזעהן, און דו קומסט און זאָגסט, אַז דאָס האָט ניט געקאָנט פּאַסירן. גלאַט אין דער וועלט אַריין גערעדט.

2-טער בטלן.

חס ושלום! נאָר איך האָב גערעכנט, אַז עס זיינען ניט פאַראַן אַזעלכע שמות און צרופים, וואָס מען זאָל קאָנען אַרויסרופן מיט זיי דעם סמך.מם. שפּייט אויס.

דער משולח.

אַרויסרופן דעם טייוול קען מען נאָר מיט דעם גרויסן צווייפּאַכיג אויסגעדריקטן שם, וואָס שמעלצט צונויף אין זיין פלאַם די העכס-טע בערג-שפּיצן מיט די טיפסטע טאָלן. חנן הייבט אויף דעם קאָפּ און הערט זיך אויפמערקזאם צו.

3-טער בטלן.

אומרואיג.

און עס איז קיין סכנה ניט צו באַנוצן דעם גרויסן שם?

דער משולח.

פאַרטראַכט.

אַ סכנה?... ניין... נאָר פון גרויס גלוסטיגקייט, וואָס דער פונק גלוסט צום פלאַם, קאָן פּלאַצן די כלי...

1-טער בטלן.

אין מיין שטעטל איז דאָ אַ בעל.שם, אַ ווילדער בעל-מופת. דהיינו, מיט אַ שם מאַכט ער אָן אַ שריפה און פאַרלעשט זי גלייך מיט אַ צווייטן שם. ער זעהט, וואָס עס טוט זיך פאַר הונ-דערט מייל פון אים, צאַפּט מיטן פינגער ויין פון וואַנט וכדומה. האָט ער מיר אַליין געזאָגט, אַז ער ווייס פון אַזעלכע שמות, וואָס מען קאָן מיט זיי באַשאַפן אַ גולם, מחיה מתים זיין, ווערן אַ רואה ואינו נראה, אַרוסרופן ניטגוטע... אַפילו דעם סמך-מם. שפּייט אויס איך האָב דאָס פון זיין מויל געהערט.

חנן.

וועלכער איז די גאַנצע צייט געשטאַנען אומבאַוועגט און האָט זיך מיט קאָפּ צוגעהערט, מאַכט אַ טריט צום טיש, קוקט אויפן משולח, נאָכדעם אויפן ערשטן בטלן. מיט אַ ווייטן פאַרטראַכטן קול.

וואו איז ער? דער משולח שטעלט אָפּ זיין בליק אויף חנן'ען און לאָזט די גאַנצע צייט פון אים ניט אראָפּ די אויגן.

1-טער בטלן.

פאַרוואונדערט.

ווער?

חנן.

דער בעל שם.

1-טער בטלן.

וואו זאָל ער זיין! ביי מיר אין שטעטל, אויב ער לעבט נאָך.

חנן.

ווייט פונדאַנען?

1-טער בטלן.

דאָס שטעטל? חייט! אַ מהלך רב! אין טיף פּאָלעסיע!

חנן.

וויפיל גאַנג?

1-טער בטלן.

גאַנג וויפיל? אַ גוטן חודש, אויב ניט מער... פּויזע. אַנטקעגן וואָס פרעגסטו דאָס? ווילסט אפשר גיין צו אים? חנן שווייגט. דאָס שטעטל רופט זיך קראַסנע. דער בעל-שם הייסט ר׳ אלחנן.

חנן.

פאַרוואונדערט, פאַר זיך.

אלחנן? אל חנן?... גאָט פון חנן?...

1-טער בטלן.

צו די בטלנים.

איך זאָג אייך, דאָס איז אַ בעל מופת! ער האָט געפּרובט אין מיטן העלן טאָג מיט אַ שם...

2-טער בטלן.

שלאָגט אים איבער.

זאָל זיין גענוג צו ריידן וועגן אַזעלכע זאַכן צו דער נאַכט! בפרט נאָך אין אַ מקום קדוש. מ׳קען זיך חס ושלום אומגערן אַרויס-כאַפּן מיט אַ שם, מיט אַ צרוף און עס וועט געשעהן אַן אומגליק... שוין געווען, רחמנא לצלן, אַזעלכע סבות. חנן גייט לאַנגזאם ארויס. אלע קוקן אים נאָך. פּויזע.

דער משולח.

ווער איז דער בחור?

1-טער בטלן.

אַ בחור, אַ ישיבה-בחור. מאיר מאכט צו די טירלעך פון בימה און גייט-צו צום טיש.

2-טער בטלן.

אַ טייערע כלי, אַן עלוי!

3-טער בטלן.

אַן אייזערנער קאָפּ! פינף הונדערט בלאַט גמרא אויסווייניג אויפן פינגער!

דער משולח.

פונוואַנען איז ער?

מאיר.

ער איז ערגיץ פון דער ליטע! געלערנט דאָ אין דער ישיבה. גע׳שמ׳ט פאַרן ערשטן בחור. באַקומען סמיכה אויף הוראָה. מיט אַ מאָל איז ער פאַרשוואונדן געוואָרן, קיינער האָט ניט געוואוסט וואוהין, און האָט זיך אַ גאַנצן יאָר ניט געוויזן. מיהאָט געזאָגט, ער איז אַוועק אָפּריכטן גלות. ניט לאַנג האָט ער זיך אומגעקערט. גאָר ניט יענער בחור, וואָס געווען. שטענדיג פאַרטראַכט, פאַסט הפסקות משבת לשבת, פראַוועט מקוואות... שטילער. מי זאָגט, אַז ער עסקט זיך מיט קבלה...

2-טער בטלן.

שטיל.

אין שטאָט רעדט מען אויך וועגן דעם... מ׳איז שוין געווען בעטן ביי אים קמיעות. נאָר ער גיט ניט...

3-טער בטלן.

ווער ווייס ווער ער איז? אפשר פון די גדולים! ווער קאָן וויסן! און נאָכקוקן איז אַ סכנה... פויזע.

2-טער בטלן.

גענעצט.

שפעט... צייט לייגן זיך שלאָפן... צום 1-טן בטלן מיט א שמייכל. אַ שאָדן, וואָס דאָ איז ניטאָ אייער בעל-שם, וואָס קאָן צאַפּן ווייַן פון וואַנט... איך וואָלט זיך איצט מחיה זיין מיט אַ קאָפּעלע בראַנפן. איך האָב היינט אַ גאַנצן טאָג ניט געהאַט אין מויל!

1-טער בטלן.

ביי מיר איז היינט אויך כמעט אַ תענית. מערניט נאָכן דאַווענען געמאַכט שהכל אויף אַ הריצענעם קיכל.

מאיר.

האלב בסוד, קאנטעט.

וואַרט אַקאָרשט, מיר וועלן, דוכט זיך, באַלד האָבן אַ גוט ביסל משקה. סנדר איז געפאָרן זעהן אַ חתן פאַר זיין בת-יחידה. זאָל ער נאָר שרייבן למזל תנאים, וועט ער שוין שטעלן אַ פיינעם תקון.

2-טער בטלן.

אַ! איך גלויב ניט, ער זאָל ווען עס איז שרייבן תנאים. דריי מאָל געפאָרן זעהן חתנים און אַלץ אומגעקערט זיך מיט גאָר-נישט. דאָס געפעלט אים ניט דער חתן, דאָס איז אים קנאַפּ יחוס, דאָס ווייניג נדן... מען טאָר ניט זיין אַזאַ אויסקלייבער!

מאיר.

סנדר מעג זיך פאַרגינען, אָן עין הרע, אַ גביר, אַ מיוחס, די בת-יחידה אַ געראָטענע, אַ יפת תואַר...

3-טער בטלן.

מיט אנטציקונג.

איך האָב האָלט סנדרן! אַן אמת׳ער חסיד, טאַקע פון די מיראָפּאָ-ליער חסידים, מיטן ברען!...

1-טער בטלן.

קאלט.

אַ חסיד איז ער אַ גוטער, ניטאָ וואָס צו ריידן. נאָר די בת-יחידה זיינע האָט ער געמעגט אויסגעבן אויף איין אַנדער אופן.

3-טער בטלן.

וואָסי? וואָס?

1-טער בטלן.

אַמאָליגע צייטן, אַז אַ גביר, און נאָך פון אַ פיינער משפחה, פלעגט דאַרפן אַ שדוך טאָן, פלעגט ער ניט זוכן ניט קיין געלט, ניט קיין יחוס-אָבות, נאָר יחוס עצמו. פלעגט אַוועקפאָרן אין דער גרויסער ישיבה, אָפּגעבן דעם ראש-ישיבה די שיינע מתנה און יענער פלעגט אים שוין אויסקלייבן אַ בחור פון די שופרא דשופרא. סנדר האָט אויך געקאָנט טאָן אַזוי.

דער משולח.

ער וואָלט אפשר דאָ אין דער ישיבה אויך געפינען אַ פּאַסיגן חתן.

1-טער בטלן.

פאַרוואונדערט.

פונוואַנען ווייסט איר?

דער משולח.

איך בין משער.

3-טער בטלן.

בעאיילט.

נו, נו, נו, ניט גערעדט קיין לשון הרע, בפרט וועגן אַנשי שלומינו... אַ שדוך טוט מען מיט דעם, וועלכער איז באַשערט... *עס עפנט זיך האסטיג די טיר און עס לויפט אריין א עלטערע יידענע, פירנדיג פאר די הענט צוויי קליינע קינדער.*

עלטערע יידענע.

לויפט מיט די קינדער צום ארון קודש, שרייענדיג מיט א געוויין.

אַיי-אַיי רבונו של עולם! העלף מיר! *לויפט צום ארון קודש.* קינדער-לעך! מיר וועלן עפענען דעם אָרון קודש, מיר וועלן צופאַלן צו די ספרי תורות און ניט אוועקגיין ביז מיר וועלן אויסוויינען אַ רפואָה שלמה פאַר אייער מאַמען! *עפנט דעם ארון קודש, וואַרפט זיך אין אים מיטן קאפ און הייבט אן מיט א וויינענדיגן רעטשיטאַטיוו:* גאָט פון אַברהם, פון יצחק און פון יעקב, קוק אויף מיין בראָך, קוק אָן דעם צער פון די יונגע קינדערלעך און ניט נעם צו זייער מאַמען יונגערהייט פון דער וועלט. הייליגע תורות, שטעלט זיך איין פאַר אַ ביטערע אַלמנה! הייליגע אָבות, ליבע אמהות, גייט, לויפט צום רבונו של עולם, שרייט, בעט, אַז דאָס שיינע בוימעלע זאָל ניט אַרויסגעריסן ווערן מיטן וואָרצל, אַז דאָס יונגע טייבעלע זאָל ניט אַרויסגעוואָרפן ווערן פון נעסט, אַז דאָס שטילע שעפעלע זאָל ניט צוגענומען ווערן פון טשערעדע!... *היסטעריש.* איך וועל אײַנרייסן וועלטן, איך וועל שפּאַלטן הימלען! איך וועל ניט אַוועק-גיין פונדאַנען, ביז מי וועט מיר ניט אומקערן די קרוין פון מיין קאָפּ!...

מאיר

גייט צו, רירט זי שטיל אן, רעדט געלאסן.

חנה-אסתר, אפשר אַוועקזעצן אַ מנין זאָגן תהלים?

עלטערע יידענע.

ציט ארויס דעם קאָפּ פון אָרון קודש. קוקט אויף מאירן ניט פארשטייענדיג. מיט אַ מאָל בעאיילט.

אַיי! זעצט אַ מנין יידן תהלים זאָגן, זעצט! אָבער גיכער, גיכער! יעדע מינוט איז טייער! שוין צוויי טעג ווי זי ליגט נעבעך אָן אַ לשון און ראַנגלט זיך מיטן טויט.

מאיר.

די רגע! אָט גלייך זעץ איך צעהן מענטשן! *מיט א בעטנדיגן קול.* אָבער מי דאַרף דאָך זיי עפעס געבן פאַר דער טרחה... אָרימע לייט.

עלטערע יידענע.

זוכט אין קעשענע.

נאַט אייך אַ גילן! אָבער זעהט, עס זאָל זיין געזאָגט!

מאיר.

אַ גילן... צו דריי גראָשן אויף אַ פאַרשוין... ווייניגליך...

עלטערע יידענע.

ניט הערנדיג אים.

קומט, קינדערלעך, לאָמיר לויפן אין אַנדערע קלויזן! *גייט נע-שווינט ארויס.*

דער משולח.

צום דריטן בטלן.

אינדערפרי איז געקומען אַ יידענע עפענען דעם אָרון קודש פאַר אַ טאָכטער, וואָס גייט צוויי טעג צו קינד און קען ניט מוליד זיין. איצט איז געקומען אַ יידענע עפענען דעם אָרון קודש פאַר אַ טאָכטער, וואָס ראַנגלט זיך צוויי טאָג מיטן טויט...

3-טער בטלן.

נו? איז וואָס?

דער משולח.

פארטראַכט.

אַז אַ נשמה פון אַ מענטשן, וואָס איז נאָך ניט געשטאָרבן, דאַרף אַריין אין אַ גוף, וואָס איז נאָך ניט געבאָרן געוואָרן, קומט פאָר אַ געראַנגל. שטאַרבט די קראַנקע, ווערט געבאָרן דאָס קינד. ווערט די קראַנקע געזונט, וועט געבאָרן ווערן אַ טויט קינד.

3־טער בטלן.

איבעררא־שט.

אַיי, אַיי אַיי! ווי בלינד אַ מענטש איז! ער זעהט ניט וואָס לעבן אים טוט זיך!

מאיר.

גייט־צו צום טיש.

נו, אָט האָט דער אויבערשטער צוגעשיקט אויף תקון. אָפּזאָגן תהלים, מאַכן לחיים, און דער אויבערשטער וועט זיך מרחם זיין און צושיקן דער קראַנקער אַ רפואָה שלמה.

1־טער בטלן.

צו די בחורים, וואָס זיצן פאַרשלאָפן ביים גרויסן טיש.

בחורים! ווער וויל זאָגן תהלים? איר וועט באַקומען יעדערער צו אַ הערצענעם קיכל. *די בחורים הייבן זיך אויף פון אָרט.* מיר וועלן גיין אין חדר מיוחד. *די דריי בטלנים, מאיר און די ישיבה־בחורים חוץ העניכן גייען אַוועק אין חדר מיוחד, באַלד הייבט זיך אָן הערן פון דאָרטן אַ וויינענדיג: „אשרי האיש". ביים קלענערן טיש בלייבט די גאַנצע צייט אומבאַוועגט דער משולח, וואָס לאָזט ניט אַראָפּ דעם בליק פון אָרון קודש. לאַנגע פויזע. עס גייט אַריין חנן.*

חנן.

זעער מיד, גייט פאַרטראַכט, ווי אָן אַ ציל, צום אָרון קודש. באַמערקט, אַז ער איז אָפן. שטעלט זיך אָפּ איבערראַשט.

דער אָרון קודש אָפן? ווער האָט אים געעפנט? פאַר וועמען האָט ער זיך געעפנט אום האַלבע נאַכט? *קוקט אין אָרון קודש.* ספרי תורות... „שטייען זיך צוגעטוליעטע איינע צו די אַנדערע, רואיגע, שווייגנדיגע. און אין זיי זיינען פאַרבאָרגן אַלע סודות און רמזים, אַלע צרופים פון ששת ימי בראשית ביז דעם סוף פון אַלע דורות. און ווי שווער עס איז צו דערגיין פון זיי אַ סוד אָדער אַ רמז, ווי שווער! *ציילט די ספרי־תורות.* איינס, צוויי, דריי, פיר, פינף, זעקס, זיבן, אַכט, ניין ספרים. דאָס וואָרט „אמת", אין מספר קטן... און אין יעדן ספר — פיר עץ חיים׳ס... ווייטער זעקס און דרייסיג! ניטאָ קיין שעה, איך זאָל זיך ניט אָנשטויסן אויף אָט דער צאָל — און וואָס זי באַטייט, ווייס איך ניט. נאָר איך פיל, אַז אין איר ליגט דער גאַנצער תוכן... 36 איז די צאָל פון לאָה. דריי מאָל

36 — איז חנן... לאָה מאַכט „לא ה׳". ניט גאָט... ניט דורך גאָט... *גיט אַ ציטער.* וואָס פאַר אַ שרעקליכער געדאַנק, און ווי ער ציט מיך צו זיך...

העניך.

הייבט אויף דעם קאָפּ, קוקט מיט קאָפּ אויף חנן׳ען.

חנן! דו גייסט אום די גאַנצע צייט פאַרחלומט...

חנן.

טרעט אָפּ פון אָרון קודש. גייט לאַנגזאַם צו צו העניכן, שטעלט זיך אָפּ. פאַרטראַכט.

סודות, רמזים אָן אַ סוף און דעם גלייכן וועג זעהט מען ניט... *קליינע פויזע.* דאָס שטעטל הייסט קראַסנע... דער בעל שם ר׳ אלחנן...

העניך.

וואָס זאָגסטו?

חנן.

ווי אויפוואַכנדיג.

איך? גאָרנישט... איך האָב געטראַכט...

העניך.

שאָקלט מיטן קאָפּ.

האָסט זיך צו פיל אַריינגעטאָן אין קבלה, חנן... זינט דו האָסט זיך אומגעקערט, האָסטו קיין ספר אין האַנט ניט גענומען.

חנן.

ניט פאַרשטייענדיג.

קיין ספר אין האַנט ניט גענומען? וואָס פאַר אַ ספר?

העניך.

וואָס פרעגסטו? גמרא, פוסקים, פאַרשטייט זיך...

חנן.

אַלץ ניט קומענדיג צו זיך.

גמרא?... פוסקים?... אין האַנט ניט גענומען?... גמרא איז קאַלט און טרוקן... פוסקים זיינען קאַלט און טרוקן. *קומט מיט אַ מאָל צו זיך, לעבהאַפט.* אונטער דער ערד איז דאָ אַקוראַט אַזאַ וועלט ווי אויף דער ערד. דאָרטן זיינען דאָ פעלדער און וועלדער, ימים און מדבריות, שטעט און דערפער. אין די פעלדער און מדבריות טראָגן

זיך דאָרט אום שטאַרקע שטורים-ווינטן, און אויף די ימים שווימען גרויסע אָקרעטן און אין די געדיכטע וועלדער הערשט אַן אייביגער פחד, און עס דונערן דונערן... נאָר איין זאַך איז דאָרטן ניטאָ. ניטאָ קיין הויכער הימל, פונוואַנען עס זאָלן זיך טראָגן פייערדיגע בליצן, פונוואַנען עס זאָל בלענדן די זון... אַזוי איז גמרא. זי איז טיף, זי איז גרויס און הערליך. אָבער זי שמידט-צו צו דער ערד, זי לאָזט ניט פליען אין דער הויך. *מיט התלהבות.* און קבלה! און קבלה! זי רייסט אָפּ די נשמה פון דער ערד! זי הייבט אויף דעם מענטשן צו די העכסטע היכלים, זי עפנט פאַר די אויגן אַלע הימלען, זי פירט גלייך צום פרדס, זי ציט זיך צום אין-סוף! זי אַנטפּלעקט אַ ברעג פון גרויסן פּאָרהאַנג... *ווארפט זיך אפּ.* ניטאָ קיין כח... דאָס האַרץ חלשט...

ה ע נ ע ך.

וועך ערנסט.

אַלץ אמת. אָבער דו פאַרגעסט, אַז פליען אַרויף מיט אַ התלהבות איז די גרעסטע סכנה. מי קען לייכט זיך אָפּרייסן און אַריינפאַלן אין תהום אַריין... גמרא הייבט די נשמה אין דערהויך, פּאַמעליך, אָבער זי שיצט דעם מענטשן ווי אַ געטרייער וועכטער, וואָס שלאָפט ניט און דרימלט ניט. זי נעמט אַרום אַ מענטשן ווי מיט אַן אייזערנעם פּאַנצער און לאָזט אים ניט אָפּקערן פון גלייכן וועג ניט רעכטס, ניט לינקס. אָבער קבלה? דו געדיינקסט די גמרא. *מיט א גמרא-נגון.* „פיר זיינען אַריין אין פרדס: בן עזאי, בן זומא, אַחר און ר׳ עקיבא. בן עזאי האָט אַריינגעקוקט און איז געשטאָרבן. בן זומא האָט אַריינגעקוקט און איז אַראָפּ פון זינען. אַחר האָט אונטערגעהאַקט די פלאַנצונגען, האָט כופר בעיקר געווען, און נאָר איין ר׳ עקיבא איז אַריין און אַרויס בשלום...

ח נ ן.

שרעק מיך ניט מיט זיי. מיר ווייסן ניט, ווי זיי זיינען געגאַנגען און מיט וואָס זיי זיינען געגאַנגען. אפשר זיינען זיי געשטרויכלט געוואָרן, ווייל זיי זיינען געגאַנגען אָנקוקן, ניט מתקן זיין... אָט זעהען מיר דאָך, אַז נאָך זיי זיינען געגאַנגען אַנדערע — דער אַר״י הקדוש, דער בעל שם טוב הקדוש — און זיינען ניט נכשל געוואָרן.

ה ע נ ע ך.

דו גלייכסט זיך צו זיי?

ח נ ן.

איך גלייך זיך ניט. איך גיי מיט מיין וועג...

ה ע נ ע ך.

מיט וואָס פאַר אַ וועג?

ח נ ן.

דו וועסט מיך ניט פאַרשטיין.

ה ע נ ע ך.

איך וועל דיך פאַרשטיין. מיין נשמה ציט זיך אויך צו די הויכע מדריגות.

ח נ ן.

טראַכטנדיג א ווײלע.

די עובדה פון צדיקים באַשטייט אין דעם, וואָס זיי רייניגן אָפּ מענטשליכע נשמות, רייסן פון זיי אַראָפּ די קליפּה פון זינד און הייבן זיי אויף צו זייער ליכטיגן מקור. די עובדה איז אַ שווערע, ווארום „ביין טיר הויערט די זינד״. אָפּגערייניגט איין נשמה, קומט אויף איר אָרט איין אַנדערע, אַ באַפלעקטע מיט נאָך גרעסערע זינד. געבראַכט צו תשובה איין דור, קומט אויף זיין אָרט איין אַנדערער, נאָך אַ מער האַרטנעקיגער... און די דורות ווערן אַלץ שוואַכער און די זינד אַלץ שטאַרקער, און צדיקים — אַלץ ווייניגער.

ה ע נ ע ך.

וואָס-זשע דאַרף מען נאָך דיין שיטה נאָך טאָן?

ח נ ן.

שטיל, נאר זעער זיכער.

מי דאַרף ניט קיין מלחמה האַלטן מיט דער זינד, נאָר אויסבעסערן זי. ווי אַ גאָלדשמיד לייטערט גאָלד אין אַ שטאַרקן פייער, ווי איין ערד-אַרבעטער זיפּט אָפּ פולע קערנער פון פוסטע קאָסטרע, אַזוי דאַרף מען אויסלייטערן די זינד פון איר טומאָה, אַזוי, אַז אין איר זאָל בלייבן נאָר קדושה...

הענעך.

פארוואונדערט.

קדושה אין זינד? פונוואַנען קומט דאָס?

חנן.

אַלץ, וואָס גאָט האָט באַשאַפן, האָט אין זיך אַ פונק פון הייליגקייט...

הענעך.

זינד האָט באַשאַפן ניט גאָט, נאָר די סיטרא אַחרא!

חנן.

און ווער האָט די סיטרא אַחרא באַשאַפן? אויך גאָט. סיטרא אַחרא הייסט די צווייטע זייט פון גאָט. ווי באַלד זי איז אַ זייט פון גאָט, מוז זי האָבן אין זיך קדושה.

הענעך.

דערשיטערט.

קדושה אין דער סיטרא אַחרא!! איך קאָן ניט! איך פאַרשטיי ניט! לאָז מיך באַטראַכטן! לאזט אראפ דעם קאפ, צוגעדריקט צו די הענט, אויפן שטענדער, פויזע.

חנן.

גייט צו, בייגט זיך אן צו אים. מיט א ציטערנדיגן קול.

וואָסער זינד איז די שטאַרקסטע? וואָסער זינד איז שווערער ווי אַלץ מנצח צו זיין? די זינד פון אַ גלוסטונג צו אַ נקבה? יאָ?

הענעך.

ניט אויפהייבנדיג דעם קאָפּ.

יאָ...

חנן.

און אַז מי לייטערט אויס אָט די זינד אין אַ שטאַרקן פייער, ווערט פון דער גרעסטער טומאָה די העכסטע קדושה, ווערט „שיר השירים” מיט א פארכאפסן אטעם. „שיר השירים”! גלייכט זיך אויס און מיט א אנטציקונג-התלהבות הייבט ער אן שטיל זינגען. „שיין ביסטו מיין באַשערטע, שיין ביסטו. דיינע אויגן ווי טויבן קוקן אַרויס פון אונטער דיינע אויג-בּרעמען. דיינע האָר זיינען ווי אַ טשערעדע צוגעגליכן, וואָס לויפן אַראָפּ פון באַרג גלעד. דיינע ציין זיינען

ווי אַ טשערעדע שאָף, וואָס האָבן זיך נאָר וואָס אויסגעבאָדן, און אַלע זיינען זיי צווילינגען און קיין שום אומפרוכפּערדיגע איז ניטאָ צווישן זיי... פון חדר מיוחד גייט ארויס מאיר. עס הערט זיך א שטילער קלאפ אין טיר. זי עפנט זיך אומזיכער. עס גייען אריין לאה, פירנדיג פארן האנט פראדען, נאך זיי גיטל. שטעלן זיך אפ ביין טיר.

מאיר.

דערזעהענדיג זיי, ווער פארוואונדערט. מיט א חגיפה'דיג-אנטציקטן קול.

זעה?... ר' סנדר'ס טאָכטער?.. לאָה'לע?...

לאָה.

פארשעמט.

איר געדענקט, איר האָט צוגעזאָגט ווייזן מיר די אַלטע געשטיקטע פּרוכתן... ווי נאר עס דערהערט זיך איר קול, האקט איבער חנן דעם זינגען. ער קוקט מיט ברייט געעפנטע אויגן אויף לאה'ן. די גאנצע צייט — אדער ער קוקט אויף איר אדער ער שטייט מיט געשלאסענע אויגן אין איין עקסטאז.

פראַדע.

ווייז איר, מאירקע, די פּרוכתן, די אַלטע, די שענסטע, ווייז איר... לאָה'לע האָט צוגעזאָגט אויסצושטיקן צו דער מאַמעס יאָרצייט אַ פּרוכת. אויסשטיקן וועט זי אים מיט גינגאָלד אויף דעם בעסטן סאַמעט, ווי מי פלעגט אַמאָל אויסשטיקן, מיט לייבעלעך, מיט אָד־לערס. וועט מען אויפהענגען דעם פּרוכת אויפן אָרון קודש, וועט איר מאַמעס כשרע נשמה פרייען זיך אין גן עדן. לאה קוקט זיך ניט זיכער ארום, באמערקט חנ'ען, לאזט אראפ די אויגן און בלייבט אזוי די גאנצע צייט מיט אראפגעלאזענע אויגן, אנגעשטרענגט.

מאיר.

אָך! מיטן גרעסטן פאַרגעניגן! ווי דען! ווי דען! די רגע ברענג איך די פּרוכתן, די שענסטע, די עלטסטע. גייט אפ צום קאסטן ביין גאס-טיר און נעמט פון דארט ארויס פרוכתן.

גיטל.

כאפט אן לאה'ן ביין האנט.

לאָה'לע, האָסט קיין מורא ניט ביי נאַכט אין שול?

לאָה.

איך בין קיין מאָל ניט געווען ביי נאַכט אין אַ שול... חוץ שמחת-תורה, נאָר שמחת-תורה איז ליכטיג און פריילין, און איצטער... ווי טרויעריג דאָ איז, ווי טרויעריג!

פראַדע.

טעכטערלעך, אין אַ שול מוז זיין טרויעריג. אום האַלבע נאַכט קומען אַהער מתים דאַווענען און לאָזן דאָ זייער טרויער...

גיטל.

באָבוניו! רעדט ניט וועגן טויטע, איך האָב מורא!

פראַדע.

ניט הערנדיג זי.

און אַלע פרימאָרגן, אַז דער אַלמעכטיגער וויינט אויפן חורבן בית המקדש, פאַלן זיינע הייליגע טרערן אין די שולן. דערפאַר זיינען אין די אַלטע שולן די ווענט פאַרוויינטע. און מי טאָר זיי ניט קאַלכן. אַז מען קאַלכט זיי, בייזערן זיי זיך און וואַרפן מיט שטיינער.

לאָה.

ווי אַלט זי איז, ווי אַלט! פון דרויסן האָב איך דאָס ניט אַזוי געמערקט.

פראַדע.

אַלט, זעער אַלט, טאָכטערל. מי זאָגט אַפילו, אַז מי האָט זי גע-פונען אַ געבויטע אונטער דער ערד. חיפיל חורבונות זיינען דאָ געווען, חיפיל מאָל איז די גאַנצע שטאָט אָפגעברענט, און זי איז גאַנץ געבליבן. איין מאָל נאָר האָט זיך אין איר אָנגעכאַפּט דער דאַך, זיינען אָנגעפלויגן טייבעלעך, אָן אַ צאָל טייבעלעך, האָבן גענומען פאָכן מיט די פליגעלעך און פאַרלאָשן דעם פייער...

לאָה.

ניט הערנדיג זי, ווי פאַר זיך.

ווי טרויעריג דאָ איז און ווי ליבליך! מיר ווילט זיך ניט אַוועקגיין פונדאַנען. מיר ווילט זיך צופאַלן צו די פאַרוויינטע ווענט, אַרומ-נעמען זיי האַרציג און פרעגן: פאַרוואָס זיי זיינען אַזוי טרויעריג און פאַרטראַכט, אַזוי שטיל און פאַראומערט. איך וואָלט וועלן...

איך ווייס אַליין ניט וואָס, נאָר מיין האַרץ צורייסט זיך פון צאַרטקייט און רחמנות...

מאיר.

ברייגנט צום בימה פרוכתן, שפרייט פונאַנדער איינעם.

אָט דער איז דער עלטסטער. מער ווי צוויי הונדערט יאָר אַלט, מי הייגגט אים אויף נאָר אויף פסח.

גיטל.

אנטציקט.

זעה, לאָה'לע, וואָס פאַר אַ פראַכט! אויף האַרטן ברוינעם סאַמעט איז אויסגעשטיקט מיט דיקע גאָלד צוויי לייבן. זיי האַלטן אַ מגן דוד. ביי ביידע זייטן צוויי בוימער און אויף זיי טויבן! איצט איז ניט צו קריגן ניט אַזאַ סאַמעט, ניט אַזאַ גאָלד.

לאָה.

דער פרוכת איז אויך אַ האַרציגער און אַ טרויעריגער. *גלעט אים און קושט.*

גיטל.

כאַפּט אָן לאה'ן ביין האַנט. שטיל.

זעה, לאָה'לע. דאָרטן שטייט אַ בחור און קוקט אויף דיר! ווי מאָדנע ער קוקט אויף דיר!

לאָה.

נאָך מער אַראָפּלאָזנדיג די אויגן.

דאָס איז אַ ישיבה-בחור... חנן... ער האָט ביי אונז געגעסן טעג...

גיטל.

ער קוקט אויף דיר אַזוי, ווי ער וואָלט דיך רופן מיט די אויגן. ער וויל אַוודאי צוגיין, נאָר ער וואַגט זיך ניט.

לאָה.

איך וואָלט וועלן וויסן, פאַרוואָס ער איז אַזוי בלייך און טרויעריג. ער האָט געמוזט קראַנק זיין...

גיטל.

ער איז גאָרניט טרויעריג. ביי אים פינקלען די אויגן.

לאָה.

ביי אים פינקלען שטענדיג די אויגן. אַזעלכע אויגן ביי אים. און אַז ער רעדט מיט מיר, פאַרכאַפּט ביי אים דער אָטעם. און ביי מיר אויך... עס איז דאָך ניט פּאַסיג, אַז אַ מיידל זאָל ריידן מיט אַ פרעמדן בחור...

פראַדע.

צו מאירן.

וואָלסט אונז געבן, מאירקע, אַ קוש טאָן די רייניגקייטן. ווי איז דאָס: זיין צו גאַסט ביי גאָט און ניט אַ קוש טאָן זיין הייליגע תורה.

מאיר.

אַדרבא! אַדרבא! קומט. ער גייט פאַראויס, ביסל פירט פראַדען, נאָך זיי לאה. מאיר נעמט ארויס א ספר-תורה, גיט פראַדען קושן.

לאָה.

אויסגלייכנדיג זיך מיט חנג׳ען, שטעלט זיך אויף א רגע אפ, שטיל.

גוטן אָוונט, חנן... איר זייט צוריק געקומען?

חנן.

מיט א פאַרכאַפּטן אטעם.

יאָ...

פראַדע.

קום, לאָה׳לע, קושן די רייניגקייט! לאה גייט-צו צום ארון קודש. מאיר דערלאַנגט איר די ספר תורה. זי כאַפּט זי ארום און פאַלט צו איר צו מיט די ליפּן, קושט זי ליידנשאַפטליך. נו, טאָכטערל, גענוג! אַ רייניגקייט טאָר מען לאַנג ניט קושן. רייניגקייטן זיינען דאָך געשריבן מיט שוואַרצן פייער אויף ווייסן פייער! מיט א מאל שטארק דערשראָקן. אוי, ווי שפּעט עס איז, ווי שפּעט! קומט, טעכטערלעך, אַהיים קומט גיכער אַהיים! גייען געאיילט אוועק. מאיר פארמאַכט דעם ארון קודש, גייט ארויס נאָך זיי.

חנן.

שטייט אַ ווײַלע מיט געשלאָסענע אויגן, הייבט אָן ווייטער זינגען „שיר השירים" פון אָרט, וואו ער האָט איבערגעריסן.

„ווי אַ פּורפּור-פּאָדים זיינען די ליפּן דיינע און דיינע לעפצן זיינען

אייטל-שיין. ווי אַ גראַנאַט-עפּל זיינען די שלייפן דיינע אונטער דיין דעקטוך".

העניך.

הייבט אויף דעם קאפּ, קוקט אויף חנג׳ען.

חנן! וואָס זינגסטו? חנן ווערט אנטשוויגן, עפנט די אויגן, קוקט אויף העניכן. דיינע פּאות זיינען נאַס, ביסט נאָר-וואָס ווידער געווען אין מקוה.

חנן.

יאָ.

העניך.

בשעת דו ביסט זיך טובל באַנוצטו שמות? פראַוועסט כונות און יחודים לויטן „ספר רזיאל"?

חנן.

יאָ.

העניך.

און דו האָסט קיין מורא ניט?

חנן

ניין.

העניך.

און דו פאַסט משבת לשבת? דיר איז דאָס ניט שווער?

חנן.

מיר איז שווערער שבת צו עסן איידער די גאַנצע וואָך צו פאַסטן. איך האָב אָנגעוואָרן דעם גלוסט צום עסן. פּויזע.

העניך.

אינטים.

פון וואָס וועגן טוסטו דאָס אַלץ? וואָס ווילסטו דערמיט דערגרייכן?

חנן.

ווי ריידנדיג צו זיך.

איך וויל... איך וויל דערגרייכן אַ קלאָרן און פינקלענדיגן דימענט. צושמעלצן אים אין טרערן און אַריינזאַפּן אין מיין נשמה... איך וויל דערגרייכן די שטראַלן פונם דריטן היכל, פון דער דריטער

ספירה – תפארת... איך וויל... מיט א מאל זעער אומרואיג. יאָ! איך מוז נאָך באַקומען צוויי פעסלעך מיט גילדענע רענדלעך... פאַר יענעם, וואָס קען נאָר ציילן רענדלעך...

העניך.

דערשטוינט.

אָט-וואָס?... זעה, חנן, היט זיך, דו שטייסט אויף אַ גליטשיגן וועג... דורך הייליגע כּחות וועסטו דאָס אַלץ ניט דערגרייכן...

חנן.

קוקט אים אָן דרייסט.

און אַז ניט דורך הייליגע? האַ? אַז ניט דורך הייליגע?

העניך.

שטאַרק דערשראָקן.

איך האָב מורא מיט דיר צו ריידן. איך האָב מורא צו שטיין לעבן דיר! גייט בּעאיילט אַרויס. חנן בּלייבּט אומבּאַוועגט מיט אַ דרייסטן אויסדריק. פון גאַס גייט אַריין מאיר, פון חדר מיוחד גייט אַרויס 1-טער בטלן.

1-טער בטלן.

אָפּגעזאָגט אַכטצעהן קאַפּיטלעך תהלים און גענוג. וואָס, דעם גאַנצן תהלים אָפּזאָגן פאַר אַ גילן? איז רייד מיט זיי. האָבּן זיך אַריינ-געזאָגט – זאָגן זיי ווייטער. עס לויפט אַריין אָשר זעער פאַרהאַוועט.

אָשר.

נאָר-וואָס באַגעגנט בּרוך דעם שניידער. ער איז געקומען פון קלי-מאָוועקע. וואו סנדר איז זיך צונויפגעפּאָרן מיט די מחותנים, און זאָגט, אַז מי איז ניט דורכגעקומען. סנדר האָט געמאָנט בּיין חתנס צד צעהן יאָר קעסט, און די מחותנים האָבּן געגעבּן נאָר פינף, – איז מען זיך צופאָרן...

מאיר.

שוין דאָס פערטע מאָל!

3-טער בטלן.

וואָס פאַר אַ האַרצווייטיג!

דער משולח.

צום 3-טן בטלן מיט אַ שמייכל.

איר האָט אַליין געזאָגט, אַז אַ שדוך טוט מען דעם, וועלכער איז באַשערט.

חנן.

גלייכט זיך אויס, מיט העכסטער באַגייסטערונג.

איך האָב ווידער מנצח געווען! פאַלט אָן כּח אויפן באַנק און בּלייבּט זיצן מיט איין אויסדרוק פון גליק אויפן פּנים.

דער משולח.

נעמט זיין זאַק, נעמט אַרויס פון אים אַ לאַנטערנע.

צייט קלייבּן זיך אין וועג

מאיר.

וואָס איילט איר?

דער משולח.

איך בּין דאָך אַ משולח. פּריצים שיקן דורך מיר איינער צום אַנדערן וויכטיגע ידיעות, ווערטפולע חפצים. דאַרף איך זיך איילן. די צייט איז ניט מיינע.

מאיר.

איר וואָלט כאָטש וואַרטן בּיז עס וועט אָנהייבּן טאָגן.

דער משולח.

צום טאָגן איז ווייט, און מיין וועג איז לאַנג. אַרום האַלבּע נאַכט וועל איך אַרויסגיין.

מאיר.

דרויסן איז שטאָק-פינסטער.

דער משולח.

מיט מיין לאַנטערן וועל איך ניט פאַרבּלאָנדזן. פון חדר מיוחד גייען אַרויס 2-טער און 3-טער בּטלנים און די ישיבה-בחורים.

2-טער בטלן.

מזל-טוב! זאָל דער אייבּערשטער צושיקן אַ רפואה שלמה דער חולניתן!

אַלע.

הלואי, אָמן!

1-טער בטלן.

געדאַרפט איצט פאַרן גילן קויפן אַ בּיסל משקה און קיכלעך.

מאיר.

איך האָב שוין צוגעגרייט. *נעמט ארויס פון בוזים אַ פלעשל מיט קיכלעך.* קומט אין פּאָליש, װעלן מיר דאָרטן מאַכן „לחיים". *עס עפנט זיך ברייט די טיר און עס גייט אריין סנדר אין אַ פונאנדערגעשפּילעטן בגד, די היטל ארויפגערוקט, פריילעך. נאָך אים דריי — פיר יידן.*

מאיר און די בטלנים.

צוזאמען.

אָ! ר' סנדר! ברוך הבאָ!

סנדר.

געפאָרן פאַרביי קלויז — קלער איך, מען דאַרף אַריינגיין אַ קוק טאָן, וואָס טוען אנשי שלומינו. *באמערקט די פלעשל ביי מאירן.* געמיינט, זיי זיצן און לערנען אָדער ריידן וועגן הויכע ענינים. ערשט זיי קלייבן זיך גאָר טרינקען תקון! כאַ — כאַ! אמתע מיראָפּאָליער חסידים!

3-טער בטלן.

איר וועט מיט אונז נעמען אַ קאַפּעצקע, ר' סנדר.

סנדר.

פרא אָדם! איך וועל אַליין שטעלן תקון, און אַ פיינעם תקון. גיט מיר אָפּ מזל-טוב! אין אַ גוטער שעה פאַרקנסט די טאָכטער. *חנן כאַפּט זיך אויף פון אָרט דערשיטערט.*

אַלע.

מזל-טוב! מזל-טוב!

מאיר.

און אונז האָט מען נאָר-וואָס אָנגעזאָגט, אַז איר זייט ניט דורכגעקומען מיטן מחותן. און דער ענין איז בטל געוואָרן.

3-טער בטלן.

מיר האָבן זיך אַזוי מצער געווען!

סנדר.

געוועסט טאַקע בטל געוואָרן, נאָר אין דער לעצטער רגע האָט דער מחותן מסכים געווען און מיר האָבן געשריבן למזל תנאים.

חנן.

תנאים?!... תנאים?!... ווי הייסט? ווי קאָן דאָס זיין?... *אין גרויס פאַרצווייפלונג.* האָבן, הייסט דאָס, ניט געהאָלפן ניט די תעניתים, ניט די מקואות, ניט די צרופים, ניט די סגופים? אַלץ אומזיסט?... וואָס-זשע איצטער?... מיט וואָסער וועג? מיט וואָסערע כחות? *כאַפּט זיך פאַרן ברוסט, גלייכט זיך אויס, מיט אַ התלהבותדיגן פּנים.* אָ — אָ — אַ!... פאַר מיר אַנטפּלעקט זיך דער סוד פון גרויסן צווייפאַכיג-אויסגעדריקטן שם!!! איך... זעה אים!... איך... איך... איך האָב מנצח... געווען!!! *פאַלט אויף דער ערד.*

דער משולח.

עפנט דעם לאַנטערן.

דאָס ליכטל האָט אויסגעברענט. מען דאַרף אָנצינדן אַ נייע. *שרעקנדיגע פּויזע.*

סנדר.

מאיר! וואָס איז דאָ אַזוי פינסטער! וואָלסט אָנצינדן ליכט. *מאיר צינדט אָן.*

דער משולח.

גייט שטיל צו צו סנדרן.

זייט איר מיט דעם מחותן דורכגעקומען?

סנדר.

קוקט אים אָן פאַרוואונדערט, אביסל דערשראָקן.

יאָ...

דער משולח.

עס טרעפט, אַז מחותנים זאָגן-צו און האַלטן ניט וואָרט. עס דערגייט איין אַנדערש מאָל צו אַ דין-תורה. מי דאַרף זיין זעער אָפּגעהיט...

סנדר.

דערשראָקן, צו מאירן.

ווער איז דער ייד? איך קאָן אים ניט!

מאיר.

ער איז אַ ניט-היגער, אַ משולח...

סנדר.

וואָס וויל ער פון מיר?

מאיר.

איך ווייס ניט.

סנדר.

בארואיגענדיג זיך.

אָשר! גיב אַ שפרונג צו מיר און זאָג, אַז איך האָב געהייסן צו־גרייטן משקה, איינגעמאַכץ און אַ גוטן פאַרבייסן. געשווינט! אויף איין פוס. *אשר לויפט ארויס.* ביז מען וועט דאָרטן צוגרייטן, וועלן מיר דאָ אַ ווײַלע זיצן און פאַרברייגגען... אפשר ווייס ווער אַ נייעם וואָרט פון אונזער רבין, אַ מופת, אַ משל. יעדע תנועה זײַנע איז טייערער פון פערל.

1-טער בטלן.

צו מאירן.

באַהאַלט דאָס פלעשל. וועט צוניץ קומען אויף מאָרגן. *מאיר באהאלט.*

דער משולח.

איך וועל אײַך דערציילן זײַנעם אַ משל. עס איז געקומען צום רבין אַ חסיד, אַ גביר, נאָר אַ גרויסער קמצן. האָט דער רבי אים אָנגענומען פאַרן האַנט, צוגעפירט צום פענסטער און גע־זאָגט: „קוק". האָט דער גביר אַרויסגעקוקט אויפן גאַס. פרעגט אים דער רבי: „וואָס זעהסטו?" ענטפערט ער: „איך זעה מענטשן". נעמט אים ווידער דער רבי פאַרן האַנט און פירט אים צום שפּיגל און זאָגט: „קוק, וואָס זעהסטו איצט?" ענטפערט ער: „איצט זעה איך זיך". זאָגט אים דער רבי: „פאַרשטייסט דו מיך. אין פענס־טער איז גלאָז און אין שפּיגל איז גלאָז. נאָר די גלאָז פון שפּיגל איז אַ ביסל באַזילבערט. און ווי באַלד נאָר באַזילבערט, הערט מען אויף צו זעהן מענטשן און מען הייבט אָן זעהן נאָר זיך".

3-טער בטלן.

אָ! אָ! אָ! מתוק מדבש.

1-טער בטלן.

הייליגע ווערטער!...

סנדר.

צום משולח.

האַ? וואָס?... איר האָט דאָס מיר געוואָלט אַ שטאָך טאָן?...

דער משולח.

חס ושלום.

2-טער בטלן.

געדאַרפט עפּעס זינגען. *צום 3-טן בטלן.* זאָג דעם רבי׳ס נגון! *3-טער בטלן הייבט אָן זינגען א שטילן מיסטישן חסידישן נגון, אלע העלפן אונטער.*

סנדר:

כאפט זיך אויף פון אָרט.

און איצט אַ טאַנץ, אַ ריקודל! וואָס? סענדער גיט אויס זײַן בת־יחידה און מען זאָל ניט מאַכן קיין ריקודל: וואָס פאַר מיראַפאַ. ליער חסידים וואָלטן מיר געוועזן! *סנדר, די דריי בטלנים און מאיר לייגן ארויף איינער דעם צווייטן די הענט אויף די אקסלען, מאכן א רעדל, פארגלאָצן די אויגן, זינגען א מאָנאָטאָן—מיסטישן נגון און דרייען זיך לאנגזאם אויף איין אָרט. סנדר רייסט זיך ארויס פון רעדל, פריילין.* און איצט אַ פריילעכן טענצל. אַלע אַהער!

3-טער בטלן.

בחורים! בחורים! אַלע אַהער. *עס גייען צו עטליכע בחורים.* הענעך! חנן! וואו זייט איר? אַהער! אַ פריילעכן ריקודל?

סנדר.

א ביסל צומישט.

א—א! חנן! מיין חנקע איז דאָך דאָ! וואו איז ער? וואו איז ער? ברענגט אים מיר אָקאָרשט אַהער!

מאיר.

דערזעהט חננען אויף דער ערד.

ער שלאָפט גאָר אויף דער ערד.

סנדר.

וועק אים אויף, וועק אים אויף!

מאיר.

וועקט אים. דערשראַקן.

ער וואַכט ניט אויף! *אלע גייען־צו, בייגן זיך אָן, וועקן.*

1-טער בטלן.

שרייט אויס דערשראָקן.

ער איז געשטאָרבן!!

3-טער בטלן.

ביי אים פון האַנט איז אַרויסגעפאַלן דער „ספר רזיאל המלאָך“!!

אלע זיינען דערשיטערט.

דער משולח.

ער איז געניזוקט געוואָרן.

(פאָרהאנג).

צווייטער אקט.

א פלאַץ אין ברינִיץ. לינקס — די אלטע הילצערנע קלויז, פאַרצייטיגע ארכי־טעקטור. פארן קלויז, אביסל אן א זייט, א בערגל מיט אן אלטן מצבה־שטיין, וואס אויף אים איז אויפגעשריבן: „פ. נ. הקדושים והטהורים, חתן וכלה, שנהרגו על קידוש השם, שנת ת״ח, לפ״ק. ת׳נ׳צ׳ב׳ה״. נאכן קלויז — א געסל, און א פאַר קליינע הייזלעך, וואס גיסן זיך צונויף מיט דער דעקאראציע. רעכטס — סנדרס הויז, א גרויסע הילצערנע הויז מיט א גאַניק. נאכן הויז א ברייטער טויער פון הויף, ווייטער, א געסל, א ריי קרעמלעך, וואס גיסן זיך אויך צונויף מיט דער דעקאָ־ראַציע. אויף דער דעקאראציע רעכטס, נאך די קראמען, א קרעטשמע, א גרויסער פריצישער גארטן, דעם פריצ׳ס פאלאַץ. א ברייטע וועג לאזט זיך אראפּ צום טייך. אויף יענער זייט טייך אויפן הויכן ברעג א בית־עולם מיט מצבות. לינקס א בריק איבערן טייך, א מיל, נעהענטער א מרחץ, דער הקדש. אויפן פאַן — א געדיכטער וואלד.

די טויערן פון סנדרס הויף זיינען ברייט געעפנט. אין הויף שטייען לאנגע טישן, וואס ציען זיך און גייען ארויס אויפן פלאַץ. די טישן זיינען געגרייט און ארום זיי זיצן ארימעלייט, קאליקעס, אלטע און קינדער, און עסן ווי הונגעריגע. שארוערס גייען ארויס פון שטוב מיט גרויסע פאלומעשקעס מאכלים און קארזינעס ברויט און דערלאנגען צום טיש.

פאר די קרעמלעך און הייזער זיצן ווייבער, מאכן זאקן און לאזן נים אראפּ די אויגן פון סנדרס הויז. בעלי־בתים און בחורים גייען ארויס פון קלויז מיט טלית און תפילין און גייען אין די קראמען און הייזער, אנדערע שטעלן זיך אפּ אין רעדלעך. פון סנדרס הויף הערט זיך א מוזיק־שפיל, טענץ און א טומל־געשפרעך.

אוונט. אין מיטן גאס, פאר דער קלויז, שטייט דער חתונה־אורח, א באַיארנטער ייד אין איין אטלעסענער זשופּיצע, פארלייגט די הענט הינטערן גארטל. לעבן אים דער צווייטער בטלן.

דער אורח.

קוקט ארום די שול.

אַ געהויבּענע שול בּיי אייך... אַ פיינע, אַ גרויסע. די שכינה רוט אויף איר. ווייזט אויס, זעער איין אַלטע?

2-טער בּטלן.

זעער איין אַלטע. זקנים זאָגן, אַז זייערע זיידעס האָבּן ניט געדענקט, ווען מי האָט זי געבּויט.

דער אורח.

דערזעהט די מצבה.

און וואָס איז דאָס? גייט צו, לייענט. „פה נקבּרו הקדושים והטהורים, חתן וכלה, שנהרגו על קדוש השם, שנת ת״ח“. אַ חתן מיט אַ כלה געהרגעטע אויף קדוש השם?

2-טער בּטלן.

אַז דער צורר חאַמעליוק, ימח שמו, איז אָנגעפאַלן מיט זיינע קאָזאַקן אויפן שטאָט און האָט אויסגעקיילעט אַ העלפט יידן, האָט ער געהרגעט אַ חתן מיט אַ כלה, בּשעת מען האָט זיי געפירט צו דער חופּה. מען האָט זיי מקבּר געווען דאָ אויפן אָרט, וואו מי האָט זיי געהרגעט, בּיידן אין איין קבר, און פון יעמאָלט אָן רופט מען אים „דער הייליגער קבר׳ל“. שטיל, ווי אַ געהיימעניש. יעדן מאָל, בּשעת דער רב איז מסדר קדושין, הערט ער זיפצן פון קבר׳ל... און בּיי אונז איז פון לאַנג אָן אַ מנהג, אַז נאָך דער חופּה גייט מען טאַנצן אַרום קבר׳ל, משמח זיין די בּאַגראָבּענע חתן און כלה...

דער אורח.

אַ פיינער מנהג! פון סנדרס הויף גייט ארויס מאיר, גייט-צו.

מאיר.

מיט היץ.

איז עס איין אָרים-מאָלצייט! זינט איך שטיי אויף די פיס האָבּ איך אַזאַ אָרים-מאָלצייט ניט געזעהן!

דער אורח.

קיין חדוש ניט. סנדר גיט אויס אַ בּת-יחידה...

מאיר.

מיט התלהבות.

מי טיילט יעדערן צו שטיק פיש, נאָכדעם צו שטיק גיבּראָטנס, און נאָך צימעס! און פאַר דער סעודה האָט מען געטיילט בּרוינפן און לעקעך! דאָס דאַרף דאָך אָפּקאָסטן מיליאָסן געלט, ניט צו משער זיין!

2-טער בּטלן.

סנדר ווייס וואָס ער טוט. אַז מי איז ניט יוצא פאַר איין געריפענעם אורח, איז ניטאָ קיין גרויסע אחריות. וועט ער זיך בּלאָזן! אָבּער אַז מי איז ניט יוצא פאַר אָרימעלייט, איז טאַקע אַ גרויסע סכנה... מי קאָן דאָך קיינמאָל ניט וויסן, ווער עס געפינט זיך אין די בּגדים פון איין אָרימאַן. אפשר אַ בּעטלער און אפשר גאָר אַנדערש ווער. אַ נסתר, אַ ל-וו׳ניק...

מאיר.

פאַר וואָס ניט אליהו הנביא? ער ווייזט זיך דאָך אַלעמאָל אַ געשטאַלט פון איין אביון.

דער אורח.

אָפּגעהיט דאַרף מען זיין ניט נאָר מיט אָרימעלייט. וועגן קיין מענטשן קאָן מען ניט וויסן, ווער ער איז, ווער ער איז געווען אין פריערדיגן גלגול און צוליבּ וואָס ער איז געקומען אויף דער וועלט. פון געסל לינקס גייט ארויס דער משולח מיטן זאק אויף די פּלייצעס

מאיר.

דערזעהענדיג דעם משולח, גייט-צו צו אים.

שלום עליכם. איר זייט ווידער געקומען צו אונז?

דער משולח.

מען האָט מיך ווידער געשיקט אַהער.

מאיר.

איר זייט געקומען אין אַ גוטער צייט, צו אַ גבירישער החתונה.

דער משולח.

וועגן דער חתונה רעדט מען אין גאַנצן געגענט.

מאיר.

איר האָט אפשר געטראָפן וואו אין וועג די מחותנים? זיי האָבן פאַרשפעטיגט.

דער משולח.

דער חתן וועט קומען באַצייטנס. גייט צום קלויז. דער אורח, 2-טער בטלן און מאיר גייען אין הויף. הינטער די טישן באַווייזט זיך לאַה אין חתונה-קליידער, דרייט זיך טאַנצנדיג מיט איינע נאָך די אַנדערע פון די אַלטע אָרימע יידינעס. אַנדערע אָרימע ציען זיך צו איר. די וואס האָבן געענדיגט טאַנצן גייען אַרויס אויפן פלאַץ, מאַכן רעדלעך.

אַ יידינע מיט אַ קינד.

קאַנטעט.

איך האָב געטאַנצט מיט דער כלה.

אַ הינקעדיגע.

איך אויך. האָב זי אַרומגענומען און געטאַנצט, כי, כי!

דער האָרבאַטער.

וואָס טאַנצט עפעס די כלה נאָר מיט ווייבער? איך וואָלט אויך וועלן אַרומנעמען זי און דרייען זיך מיט איר, כע, כע, כע!

עטליכע אָרימעלייט.

כע, כע, כע! עס גייען אַרויס פון שטוב אויפן גאַניק פראַדע, גיטל, בתיה.

פראַדע.

אומרואיג.

ווי איז מיר! לאַה'לע טאַנצט נאָך אַלץ מיט די אָרימעלייט. ביי איר וועט זיך די קאָפּ פאַרדרייען. טעכטערלעך, ברענגט זי צופירן אַהער. זעצט זיך אויף אַ ביינקל. גיטל און בתיה גייען צו לאַה'ן.

גיטל.

גענוג, לאַה'לע, צו טאַנצן. קום.

בתיה.

דיר וועט זיך די קעפּעלע פאַרדרייען. זי און גיטל נעמען אַן לאַה'ן פאַר די הענט און ווילן זי אָפּפירן.

די אָרימע ווייבער.

רינגלען אַרום לאַה'ן, מיט אַ בעטנדיגן, וויינענדיגן געשריי:

— זי האָט נאָך מיט מיר ניט געטאַנצט! מיט וואָס בין איך ערגער פאַר איין אַנדערער?

— אַ גאַנצע שעה ווי איך וואַרט, זי זאָל מיט מיר טאַנצן!

— לאָזט מיך. נאָך עלקען דאַרף איך מיט איר טאַנצן.

— מיט דער הינקעדיגער יחנה האָט זי זיך געדרייט אפשר צעהן מאָל, און מיט מיר אַפילו איין מאָל ניט! איך האָב צו גאָרנישט קיין מזל! מאיר גייט אַרויס פון הויף און שטעלט זיך אויף אַ ביינקל.

מאיר.

אויפן קול מיט אַ געזאַנג ווי אַ מאַרשעלאַק.

האָט געלאָזט בעטן דער מחותן דער גביר
אַלעמען קומען אין שפּייכלער צום טיר!
ס'וועט טיילן נדבות ר' סנדר אַליין
צו 10 גראָשן פאַר יעדער פאַרשוין!

די אָרימעלייט.

לויפן געאיילט, שטופנדיג איינער דעם אַנדערן אין הויף, שרייען אויפגערעגט.

צעהן גראָשן!! צעהן גראָשן!! דער פלאַץ ווערט פוסט. עס בלייבן נאָר לאַה, גיטל, בתיה און אַ בלינדליכע אַלטע.

די בלינדליכע אַלטע.

כאַפּט אָן לאַה'ן.

איך דאַרף ניט די נדבה, נאָר טאַנץ מיט מיר. כאָטש איין מאָל דריי זיך אַרום מיט מיר. שוין פערציג יאָר ווי איך האָב ניט געטאַנצט! אוי, האָב איך געטאַנצט אין דער יוגנט, האָב איך געטאַנצט! לאַה נעמט אַרום די אַלטע, דרייט זיך מיט איר. די אַלטע לאָזט זי ניט אָפּ, בעט. נאָך! נאָך! זיי דרייען זיך. די אַלטע מיט אַ פאַרכאַפּטן אָטעם, היסטעריש. נאָך!... נאָך!... גיטל פירט אָפּ די אַלטע מיט געוואַלד אין הויף, קערט זיך אום און צוזאַמען מיט בתיה'ן פירן זיי אָפּ לאַה'ן צום גאַניק, זעצן אויף אַ ביינקל. די שאַרוועריס און דינער נעמען-צו די טישן, שליסן-צו טויער.

פראַדע.

ביסט בלייך ווי אַ טוך, לאַה'לע. האָסט זיך פאַרמאַטערט?

לאַה.

מיט געשלאָסענע אויגן, פאַרוואָרפענעם קאָפּ, רעדט ווי אין חלום.

זיי האָבן מיך אַרומגענומען, אַרומגערינגלט, געדריקט זיך צו מיר, געצויגן זיך צו מיר מיט זייערע קאַלטע טרוקענע פינגער... דער קאָפּ האָט זיך געדרייט, דאָס האַרץ האָט געחלשט... נאָכדעם האָט מיך אימיצער אויפגעהויבן אין דער לופטן און אַוועקגעטראָגן ווייט... ווייט...

בתיה.

דערשראָקן.

לאה׳לע! וזה ווי זיי האָבן צוקנייטשט און פאַרפלעקט דיין קלייד! וואָס וועסטו איצטער טאָן!

לאָה.

ווי פריער.

אַז מי לאָזט די כלה אַליין פאַר דער חופּה, קומען רוחות און טראָגן זי אַוועק...

פראַדע.

דערשראָקן.

וואָס פאַר אַ ווערטער רעדסטו, לאה׳לע! די שוואַרצע טאָר מען ניט דערמאָנען מיט זייער נאָמען. זיי זיצן זיך באַהאַלטן און פאַרגראָבן אין אַלע ווינקעלעך, אין אַלע לעכעלעך, אין אַלע שפּעלטעלעך. אַלץ זעהען זיי, אַלץ הערן זיי און וואַרטן נאָר, מי זאָל זיי אָנרופן מיט זייער טרפהנעם נאָמען, שפּרינגען זיי באַלד אַרויס און וואַרפן זיך אָן אויף אַ מענטשן. טפו! טפו! טפו!

לאָה.

עפנט די אויגן.

זיי זיינען ניט קיין בייזע...

פראַדע.

גלויבן זיי טאָר מען אויך ניט. אַז מי גלויבט אַ ניטגוטן, ווערט ער צולאָזן און הייבט אָן שטיפן...

לאָה.

זעער זיכער.

באָבינקע! אונז רינגלען אַרום ניט בייזע רוחות, נאָר נשמות פון מענטשן, וואָס זיינען געשטאָרבן פאַר דער צייט. אָט זיי קוקן זיך דאָס צו און הערן זיך צו צו אַלץ, וואָס מיר טוען און ריידן...

פראַדע.

גאָט איז מיט דיר, טאָכטערל! וואָס רעדסטו! נשמות. וועלכע נשמות? ריינע כשרע נשמות פליען אַרויף אויפן הימל, רוען אין ליכטיגן גן-עדן...

לאָה.

ניין, באָבוניו, זיי זיינען מיט אונז! *מיט איין אנדער טאָן.* באָבע! אַ מענטש ווערט דאָך געבאָרן אויף אַ גרויסן לאַנגן לעבן. און אַז ער שטאַרבט פאַר דער צייט, וואו קומט אַהין זיין ניט דערלעבטער לעבן? זיין פרייד און זיין לייד? זיינע געדאַנקען, וואָס ער האָט קיין צייט געהאַט צו טראַכטן, זיינע מעשים, וואָס ער האָט קיין צייט געהאַט צו טאָן? וואו קומען אַהין די קינדער, וועלכע ער האָט קיין צייט געהאַט צו האָבן? וואו קומט דאָס אַלץ אַהין? וואו? *פאַרטראַכט.* האָט געלעבט אַ בחור, געווען איז ביי אים אַ הויכע נשמה און טיפע געדאַנקען. אַ לאַנגער לעבן איז געווען פאַר אים... און מיט אַ מאָל, אין איין רגע האָט זיך איבערגעריסן זיין לעבן, און עס זיינען געקומען פרעמדע מענטשן און האָבן אים מקבר געווען אין אַ פרעמדער ערד. *מיט פאַרצווייפלונג.* וואו-זשע איז אַהינגעקומען זיין איבעריגער לעבן? זיינע רייד, וואָס זיינען אַנשוויגן געוואָרן, זיינע תפילות, וואָס זיינען איבערגעריסן געוואָרן?... באָבע אַ ליכט, אַז זי ווערט פאַרלאָשן, צינדט מען זי ווידער אָן און זי ברענט ווייטער ביז זי ברענט אויס ביזן סוף. ווי-זשע קען פאַרלאָשן ווערן אויף אייביג אַ ניט-אויסגעברענטע ליכט פון לעבן? ווי קען דאָס זיין?

פראַדע.

שאָקלט מיטן קאָפּ.

מי טאָר ניט, טאָכטערל, טראַכטן וועגן אַזעלכע זאַכן! דער אייבערשטער ווייס וואָס ער טוט, און מיר זיינען בלינדע, מיר ווייסן גאָרנישט. *עס גייט-צו אומבאמערקט דער משולח און שטעלט זיך אָפּ ניט ווייט הינטער די ריידנדיגע.*

לאָה.

ניט הערנדיג זי, זיכער.

ניין, באָבוניו. אַ מענטשנס לעבן גייט ניט פאַרפאַלן. אַז אימיצער שטאַרבט פאַר דער צייט, קערט זיך זיין נשמה אום אויף דער

וועלט, כדי צו דערלעבן די איבעריגע יאָרן, צו פאַרענדיגן די ניט-געטאָנענע מעשים, דורכפילן די ניט-איבערגעלעבטע פריידן און ליידן. *פויזע.* באָבע! איר האָט דערציילט, אַז אום האַלבע נאַכט קומען אין שול מתים דאַווענען. דאָס קומען זיי פאַרענדיגן די תפילות, וואָס זיי האָבן קיין צייט געהאַט אַרויסצוזאָגן. *פויזע.* מיין מאַמע איז געשטאָרבן אין דער יוגנט, האָט קיין צייט געהאַט איבערלעבן וואָס איר איז באַשערט געווען. וועל איך היינט גיין אויפן בית-עולם און וועל זי בעטן, זי זאָל קומען און צוזאַמען מיטן טאַטן פירן מיך אונטער דער חופה. און זי וועט קומען און וועט נאָכדעם טאַנצן מיט מיר... און אַזוי איז מיט אַלע נשמות, וואָס זיינען פאַר דער צייט אַוועק פון דער וועלט. זיי זיינען צווישן אונז, נאָר מיר זעהען זיי ניט, מיר פילן זיי ניט... *שטיל. באַבוניה,* אַז מי זאָל שטאַרק וועלן, קען מען זיי זעהן און הערן זייער קול און פאַרשטיין וואָס זיי טראַכטן... איך וויים... *פויזע, וויזט אויפן קבר'ל.* אָט דער הייליגער קבר'ל, איך געדיינק אים פון קינדוויינ, איך קען דעם חתן-כלה, וואָס זיינען דאָרט באַגראָבן. איך האָב זיי פיל מאָל געזעהן אין חלום און אויפן וואָר, און זיי זיינען מיר נאָהענט, ווי אייגענע. *פארטראכט.* יונגע און שיינע זיינען זיי געגאַנגען צו דער חופה, פאַר זיי איז געווען אַ לאַנגער לעבן, אַ שיינער לעבן. מיט אַ מאָל זיינען אָנגעלאָפן בייזע מענטשן מיט העק – און דער חתן-כלה זיינען געפאַלן טויטע. מי האָט זייביידן באַגראָבן אין איין קבר, זיי זאָלן בלייבן אויף אייביג ניט צושיידט. און ביי יעדער חתונה, אַז מי טאַנצט אַרום זייער קבר, גייען זיי אַרויס און נעמען אַ טייל אין דער פרייד פון חתן-כלה... *הייבט זיך אויף און גייט צום קבר'ל. פראדע, גיטל און בתיה גייען איר נאך. שפרייט אויס די הענט, הויך.* הייליגע חתן-כלה! איך פאַרבעט אייך צו מיר אויף חתונה! קומט און שטעלט זיך לעבן מיר אונטער דער חופה!
עס דערהערט זיך מיט א מאל א פריילעכער כלי-זמר-מארש. לאה שרייט אויס פון שרעק און פאלט שיער ניט.

גיטל.
האלט זי אונטער.
וואָס האָסטו זיך דערשראָקן. דאָס איז מסתמא געקומען דער חתן. האָט מען אים ביין אַריינפאָר אין שטעטל באַגעגנט מיט מוזיק.

בתיה.
אויפגעריגט.
איך וועל לויפן שטילערהייט אָנקוקן אים.

גיטל.
איך אויך. נאָכדעם וועלן מיר קומען זאָגן דיר, אַ וועלכער ער איז. ווילסט?

לאָה.
שאקלט מיטן קאפ.
ניין...

בתיה.
זי שעמט זיך! שעם זיך ניט, נאַרעלע, מיר וועלן קיינעם ניט אויסזאָגן. *גייען געשווינט אוועק. לאה און פראדע קערן זיך אום צום גאניק.*

פראַדע.
אַ כלה בעט אַלע מאָל די חברתעס, זיי זאָלן גיין שטילערהייט אָנקוקן דעם חתן און קומען זאָגן איר, אַ וועלכער ער איז, אַ ווייסינקער, צי אַ שוואַרצינקער.

דער משולח.
גייט צו נעהענטער.
כלה.

לאָה.
גיט א ציטער, קערט זיך אום.
וואָס ווילט איר? *קוקט אויפמערקזאם אויף אים.*

דער משולח.
נשמות פון געשטאָרבענע קערן זיך אום אויף דער וועלט, אָבער ניט ווי רוחות אָן אַ גוף. פראַן נשמות, וואָס גייען דורך עטליכע גופים, ביז זיי דערגרייכן זייער אויסלייטערונג. *לאָה הערט אים צו מיט אַלץ שטארקערער אויפמערקזאמקייט.* זינדיגע נשמות ווערן מגולגל אין חיות, אין עופות, אין פיש, אַפילו אין צמחים, און זיי קענען זיך אַליין ניט אויסלייטערן און זיי וואַרטן ביז אַ צדיק וועט זיי באַפרייען און מתקן זיין. און עס זיינען דאָ נשמות, וואָס קומען אַריין אין אַ ניי-געבאָרענעם גוף און לייטערן זיך אַליין אויס, מיט די אייגענע מעשים...

לאָה.

ציטערנדיג.

רעדט! רעדט ווייטער!

דער משולח.

און עס זיינען דאָ פאַרוואָגלטע נשמות, וואָס געפינען זיך קיין רוה ניט און זיי דרינגען אריין אין אַ פרעמדן לעבעדיגן גוף, ווי אַ „דיבוק", און דורך דעם דערגרייכן זיי זייער אויסלייטערונג...

ער פאַרשווינדט. לאה בלייבט איבערראַשט. עס גייט אַרויס פון שטוב סנדר.

סנדר.

וואָס זיצטו דאָ, טאָכטערל?

פראַדע.

זי האָט משמח געווען די אָרימע-לייט פון אָרים-מאָלצייט, געטאַנצט מיט זיי, האָט זי זיך פאַרמאַטערט און רוט אָפּ.

סנדר.

אָ! די אָרימע-לייט משמח געווען – דאָס איז אַ גרויסע מצוה! קוקט צום הימל. שוין שפּעט. די מחותנים מיטן חתן זיינען שוין געקומען. זייט איר גרייט?

פראַדע.

זי דאַרף נאָך גיין אויפן הייליג אָרט...

סנדר.

גיי, טאָכטערל, גיי, צו דער מאַמען אויפן קבר. זיפצט. וויין זיך אויס דאָרטן און פאַרבעט די מאַמען אויף חתונה. זאָג איר, אַז איך וויל מיט איר אינאיינעם פירן צו דער חופּה אונזער בת-יחידה... זאָג איר, אַז איך האָב מקיים געווען אַלץ, וועגן וואָס זי האָט מיך געבעטן פאַרן טויט. דעם גאַנצן לעבן האָב איך אָפּגעגעבן נאָר דיר, האָב דיך אויסגעהאָדעוועט, געמאַכט פאַר אַ כשרע יידישע טאָכטער. און איצטער גיב איך דיך אויס פאַר אַ בחור אַ וואויל-לערנער, אַ ירא-שמים און אַ מיוחס... חישט אָפּ די טרערן און מיט איין אַראָפּגעלאָזענעם קאָפּ קערט זיך אום אין שטוב. פויזע.

לאָה.

באָבוניו, אויפן בית-עולם מעג איך רופן אויף חתונה אַנדערע, אַ חוץ דער מאַמען?

פראַדע.

נאָר די נאָהענטע קרובים. וועסט רופן דעם זיידע ר' אפריצ'ען, די מומע מירעלע.

לאָה.

איך וואָלט וועלן רופן איינעם... ניט אַ קרוב.

פראַדע.

מי טאָר ניט, טאָכטערל. אויב דו וועסט רופן אַ פרעמדן, וועלן די איבעריגע מתים פאַראיבל האָבן און זיי קענען בייז טאָן...

לאָה.

ניט קיין פרעמדער... ער איז געווען ביי אונז ווי איין אייגענער...

פראַדע.

שטיל, דערשראָקן.

אָ... טאָכטערל, איך האָב מורא!... מי זאָגט, ער איז געשטאָרבן מיט אַ מיאוסן טויט... לאָה וויינט שטיל. נו, וויין ניט, וויין ניט. רוף אים. איך נעם אויף זיך דעם חטא... דערמאָנט זיך. אָבער איך ווייס דאָך ניט, וואו זיין קבר איז, און פרעגן איז ניט פאַסיג.

לאָה.

איך ווייס, וואו ער איז.

פראַדע.

פאַרוואונדערט.

פונוואַנען ווייסטו?

לאָה.

איך האָב געזעהן אין חלום זיין קבר. מאַכט-צו די אויגן, פאַרטראַכט. און אים האָב איך אויך געזעהן. און ער האָט מיר דערציילט, וואָס מיט אים טוט זיך... און האָט געבעטן, איך זאָל אים רופן אויף חתונה. עס קומען צולויפן גיטל און בתיה.

גיטל, בתיה.

צוזאַמען אויפגערעגט.

מיר האָבן אים געזעהן! מיר האָבן אים געזעהן.

לאָה.

דערשיטערט.

וועמען? וועמען האָט איר געזעהן?

גיטל.

דעם חתן! ער איז אַ שוואַרצינקער, אַ שוואַרצינקער!

בתיה.

ניין, אַ ווייסינקער! ניין, אַ ווייסינקער!

גיטל.

קום, מיר וועלן אים נאָך אַ מאָל אָנקוקן! גייען געשווינד אַוועק.

לאה.

שטייט־אויף.

באָבע! קומט אויפן בית־עולם.

פראַדע.

טרויעריג.

קום, טאָכטערל, אָח־אָח־אָח! לאה נעמט אַ שוואַרצן שאַל אויף די פּלייצעס און גייט מיט פראַדען אין געסל רעכטס. אַ ווײַלע שטייט די סצענע פּוסט. עס הערט זיך מוזיק־שפּילן. פון געסל לינקס גייען אַרויס נחמן, ר' מענדל און מנשה, אַ קליינער, דאַרער בחורל, אַ דערשראָקענער מיט גרויסע פאַרוואונדערטע אויגן; נאָך זיי מחותּנים, מחותּנתטעס, אָנגעטאָן יום־טובדיג. זיי אַנטקעגן גייט אַרויס סנדר.

סנדר.

דערלאַנגט די האַנט נחמנ'ען

שלום עליכם, מחותּן. ברוך הבא! קושן זיך. סנדר גיט שלום מנשה'ן, קושט זיך מיט אים, גיט שלום די איבעריגע. ווי איז געווען די וועג, מחותּן?

נחמן.

מיר האָבן געהאַט זעער אַ שווערע און ביטערע וועג! מיר זײַנען אַראָפּ פון שליאַך און אַ לאַנגע צײַט געבלאָנדזשעט אין פעלד, נאָכדעם זײַנען מיר פאַרקראָכן אין אַ זומפּ און שיער דאָרט ניט אײַנגעזונקען געוואָרן, קוים אַרויסגעקראָכן. מיר איז שוין אַרײַנגעפאַלן אַ מחשבה, אַז די ניט־גוטע, רחמנא לצלן, האָבן זיך דאָ אַרײַנגעמישט און לאָזן אונז ניט פאָרן... נאָר, ווי די מעשה איז, אַ דאַנק גאָט, געקומען אין דער צײַט.

סנדר.

איר זײַט אַוודאי מיד פון וועג. איר ווילט מסתמא אָפּרוען?

נחמן.

קיין צײַט ניטאָ אָפּצורוען. מיר האָבן נאָך פיל צו ריידן וועגן אונזערע התחיבותן, וועגן אײַנלייגן דעם נדן, מתּנות, רח״ש וכל־ז.

סנדר.

אַדרבה! ער נעמט אים אַרום און זיי הייבן אָן אומגיין הין און צוריק איבערן פּלאַץ און ריידן שטיל.

ר' מענדל.

צו מנשה'ן.

געדענק־זשע! בײַן טיש דאַרפסטו זיצן שטיל, ניט רירן זיך פון אָרט, און האַלטן אַראָפּגעלאָזן די אויגן... און באַלד נאָך דער חופּה־וועטשערע, ווי נאָר דער בדחן וועט אויסרופן: „דער חתן וועט זאָגן די דרשה!" זאָלסטו גלײַך אויפשטיין, שטעלן זיך אויפן בײַנקל און זאָלסט אָנהייבן זאָגן אויפן קול, מיט אַ נגון. וואָס העכער דו וועסט שרײַען, איז אַלץ בעסער. און שעם זיך ניט! הערסט?

מנשה.

מעכאַניש.

איך הער... שטיל. רבּי, איך האָב מ׳ורא...

ר' מענדל.

דערשראָקן.

וואָס האָסטו מורא? האָסט אפשר פאַרגעסן די דרשה?

מנשה.

די דרשה געדענק איך...

ר' מענדל.

וואָס־זשע האָסטו מורא?...

מנשה.

מיט אַ שטאַרקן צער.

איך ווייס ניט... ווי נאָר מיר זײַנען אַרויסגעפאָרן פון דער היים, איז אויף מיר אָנגעפאַלן אַ שטאַרקער פּחד: מיר זײַנען פרעמד די ערטער, וואו מיר זײַנען דורכגעפאָרן, איך האָב קיין מאָל ניט געזעהן אַזוי פיל פרעמדע מענטשן... מיך נעמט אָן אַ שרעק, אַז זיי קוקן אויף מיר... איך האָב מורא פאַר זייערע אויגן... ציטערט.

רבי! פאַר קיין זאַך ציטער איך ניט אַזוי, ווי פאַר דעם בליק פון פרעמדע אויגן!

ר׳ מענדל.

איך וועל דיר אָפּשפּרעכן עין־הרע.

מנשה.

רבי! איך וואָלט וועלן בלייבן אַליין, פאַרבאָרגן זיך ערגיץ אין אַ ווינקל, און דאָ רינגלען מיך אַרום פון אַלע זייטן פרעמדע מענטשן, איך דאַרף מיט זיי ריידן, ∙ ענטפערן זיי... ווי מי וואָלט מיך פירן צו דער תליה! מיט א מיסטישער שרעק. רבי! און מער פאַר אַלץ פירכט איך זיך פאַר איר... פאַר דער בתולה!...

ר׳ מענדל.

טו אָן אויף זיך אַ כח! זיי מנצח די שרעק, אַ ניט — וועסטו די דרשה, חלילה, פאַרגעסן... קום, מיר וועלן אַריינגיין אין אכסניה, וועסט זי נאָך אַמאָל איבערחזרן. זיי גייען.

מנשה.

דערזעהט פאר זיך דעם הייליגן קבר׳ל, ווערט פארציטערט, כאפט ר׳ מענדלען פארן האנט.

רבי! וואָס איז דאָס? אַ קבר אין מיטן גאס!! שטעלן זיך אָפּ. לייענען שווייגענדיג די מצבה. שטייען א ווילע און גייען מיט אראָפּגעלאָזענע קעפּ אין געסל לינקס. סנדר, נחמן און די מחותנים גייען אריין אין הויז. פון סנדרס הויף גייען ארויס איינע נאך די אנדערע אָרימע־לייט, מיט די טאָרבעס אויף די פּלייצעס, מיט שטעקנס אין די הענט, גייען־דורך שטיל און טרויעריג דעם פּלאץ און פארשווינדן אין געסל לינקס. איינינגע שטעלן זיך אפּ אויף א רגע.

אַ הויכע בלאַסע ווייבל.

אָט איז דער אָרים־מאָלצייט אויך פאַרבײַ, גלייך ווי ניט געווען...

אַ הינקעדיגע זקנה.

געזאָגט, אַז מי וועט געבן צו אַ טעלער יויך, און מי האָט ניט געגעבן.

אַ האָרבאַטע.

חלה געגעבן צו קליינע המוציא׳לעך...

אַיין אָרימאַן אויף קוליעס.

אַזאַ גביר! קראַנק איז ער געווען צו געבן צו גאַנצע בולקעס יעדערן?

אַ הויכע בלאַסע ווייבל.

געמעגט געבן צו שטיקעלע עוף. נישקשה, פאַר די גבירישע אורחים האָט מען אָנגעגרייט אי הינער, אי גענז, אי געשטאָפּטע ענדיקעס...

אַ בלינדליכע זקנה.

אַלץ איינס... נאָכן טויט וועט אַלץ אָנקומען די ווערים. אָח־אָח־אָח! גייען לאנגזאם אוועק. די סצענע שטייט אווײלע פּוסט. דער משולח גייט לאנגזאם דורך איבער דער סצענע, גייט אריין אין שול. עס ווערט פינסטערליך. די קרעמער שליסן די קראמען, גייען אוועק. אין קלויז און ביי סנדרן אין הויז צינדט זיך אן פייער. אריפּן גאניק גייען ארויס סנדר, גיטל און בתיה, קוקן זיך אום.

סנדר.

אומרואיג.

וואו איז לאה? וואו איז די אַלטע? פאַרוואָס קומען זיי ניט אַזוי לאַנג פון הייליגן אָרט? צי האָט זיך מיט זיי, חס ושלום, עפּעס ניט געטראָפן.

גיטל, בתיה.

מיר וועלן גיין זיי אַיינקעגן. פון געסל רעכטס גייען געאיילט ארויס פראדע און לאה.

פראַדע.

געכער, געכער, טאָכטערל! איי, ווי מיר האָבן פאַרשפּעטיגט!... נאָך וואָס האָב איך דיך געדאַרפט פאָלגן! איך ציטער, עס זאָל ניט טרעפן עפּעס אַיין אומגליק, חס ושלום.

סנדר.

נו! אָט זייענען זיי! וואָס האָט איר אַזוי פאַרשפּעטיגט? פון שטוב גייען ארויס ווייבער.

ווייבער.

פירט די כלה ליכט בענטשן! זיי פירן אריין לאה׳ן אין שטוב.

פראַדע.

שטיל צו גיטל און בתיה.

זי איז געפאַלן חלשות. קוים אָפּגעמינטערט זי! איך ציטער נאָך...

בתיה.

זי פאַסט דאָך, האָט איר פאַרחלשט דאָס האַרץ.

גיטל.

זי האָט שטאַרק געוויינט אויף דער מאַמעס קבר!

פראַדע.

מאַכט מיטן האַנט.

פרעג בעסער ניט, וואָס דאָרטן האָט זיך געטאָן! איך ציטער!

מי גרייט־צו לעבן טיר א שטול, מי פירט ארויס לאה׳ן און מי באזעצט זי. עס שפילט מוזיק. פון געסל לינקס גייען ארויס נחמן, מנשה, ר׳ מענדל, די מחותנים. מנשה טראגט אין ביידע הענט א דעקטוך און גייט צו לאה׳ן ארויפווארפן איר אויפן פנים. פון קלויז גייט ארויס דער משולח.

לאה.

רייסט אראפ דעם דעקטוך, שפרינגט אויף פון ארט, שטויסט אפ מנשה׳ן און שרייט אויס.

ניט דו ביסט מיין חתן!! עס ווערט א שטארקער טומל. אלע רינגלען ארום לאה׳ן.

סנדר.

דערשיטערט.

טאָכטערל! טאָכטערל! לאה! וואָס אי׳ מיט דיר?!

לאה.

רייסט זיך ארויס, לויפט־צו צום קבר׳ל, שפרייט אויס די הענט.

הייליגע חתן־כלה, באַשיצט מיך, ראַטעוועט מיך! זי פאלט. מי לויפט־צו צו איר, מי הייבט זי אויף. זי קוקט זיך ווילד ארום און שרייט ניט מיט איר קול, מיט א מאנסבילשן. אַ־אַ! איר האָט מיך מקבר געווען! און איך האָב זיך אומגעקערט צו מיין באַשערטער און וועל ניט אָוועקגיין פון איר! נחמן גייט־צו צו לאה׳ן. זי שרייט אים אויס אין פנים. חאַמעליוק!

נחמן.

פארציטערט.

זי איז משוגע געוואָרן!

דער משולח.

אין דער כלה איז אַריין אַ דבוק. א שטארקער טומל.

(פאָרהאַנג).

דריטער אקט.

אין מיראפאליע. ביי ר׳ עזריאלקע מיראפאליער אין הויז. א גרויסער חדר רעכטס א טיר אין די אינווייניגסטע חדרים. אין מיטן דער פאדערשטער וואנט א טיר פון גאס. ביי ביידע זייטן טיר שול־בענק. אין וואנט פענסטער. לינקס, כמעט אין דער גאנצער לענג פון וואנט, א ברייטער טיש באדעקט מיט א ווייסן טישטוך. אויפן טיש בערגלעך אנגעשניטענע חלה אויף המוציא. אויבן־אן א פאטעל. אין דער רעכטער וואנט, נאך דער אינווייניגסטער טיר, א קליינער ארון קודש מיט איין עמוד. אנטקעגן זיי ניט קיין גרויסער טיש. א קאנאפע, עטליכע שטולן.

שבת צו נאכטס. באלד נאך מעריב. אין חדר זיינען חסידים. דער גבאי מיכאל שטייט ביים טיש און לייגט פונאנדער די בערגלעך חלה. לעבן ארון קודש זיצט דער משולח. אים רינגלט ארום איין עדה חסידים. עטליכע חסידים זיצן באזונדער, קוקן אריין אין ספרים. ערשטער און צווייטער חסידים שטייען אין מיטן חדר ביים קליינעם טיש. פון די אינווייניגסטע חדרים הערט זיך א שטילער געזאנג: „גאט פון אברהם, פון יצחק און פון יעקב״.

1-טער חסיד.

דער אורח דערציילט עפעס זעער וואונדערליכע מעשיות... עס נעמט אָן א פחד. [illegible] צו הערן...

2-טער חסיד.

וואָס?

1-טער חסיד.

אין זיי זיינען דאָ טיפע רמזים, ניט צו פאַרשטיין... און זיי מוז זיין עפעס פון דעם ברסלאַווערס שיטה... ווער ווייס.

2-טער חסיד.

עלטערע חסידים הערן, מסתמא איז ניטא קיין חשש. גייען צום רעדל ארום דעם משולח.

3-טער חסיד.
דערציילט נאָך עפּעס!

דער משולח.
שפּעט. די צייט איז קורץ.

4-טער חסיד.
נישקשה. דער רבי וועט נאָך ניט באַלד אַרויסגיין.

דער משולח.
דערציילט.

אין עק וועלט איז דאָ אַ הויכער באַרג, און אויף דעם באַרג ליגט אַ גרויסער שטיין, און פון דעם שטיין שלאָגט אַ לויטערער קוואַל. און אויף דעם אַנדער עק וועלט געפינט זיך דאָס האַרץ פון דער וועלט, וואָרום יעדער זאַך אין דער וועלט האָט איר האַרץ און די וועלט אינגאַנצן האָט איין גרויסע האַרץ. און דאָס האַרץ פון דער וועלט לאָזט ניט אַראָפּ איר בליק פון לויטערן קוואַל און קען זיך אויף אים זאַט ניט אָנקוקן, און עס בענקט און גלוסט און ציט זיך דורשטיג צום לויטערן קוואַל, נאָר עס קען דעם קלענסטן טראָט צו אים ניט מאַכן. וואָרום ווי דאָס האַרץ רירט זיך נאָר פון אָרט, פאַרלירט עס פון די אויגן דעם שפּיץ באַרג מיט דעם לויטערן קוואַל. און אַז דאָס האַרץ פון דער וועלט זעהט ניט דעם לויטערן קוואַל כאָטש איין רגע, פאַרלירט עס דעם חיות. און צוגלייך מיט דעם הייבט אָן שטאַרבן די וועלט. און דער לויטערער קוואַל האָט ניט קיין אייגענע צייט און ער לעבט מיט דער צייט, וואָס דאָס האַרץ פון דער וועלט שיינקט אים. און דאָס האַרץ גיט אים נאָר איין טאָג. און אַז דער טאָג פאַרגייט, הייבט אָן דער לויטערער קוואַל זינגען צו דעם האַרץ פון דער וועלט. און דאָס האַרץ פון דער וועלט זינגט צום לויטערן קוואַל. און זייער געזאַנג פאַרשפּרייט זיך איבער דער וועלט, און עס גייען אַרויס פונם געזאַנג לייכטענדיגע פאָדים און ציען זיך צו די הערצער פון אַלע זאַכן אין דער וועלט און פון איין האַרץ צום אַנדערן... און עס איז פאַרהאַנדן אַ רעכטפאַרטיגער און לייטזעליגער מאַן, וואָס גייט אום איבער דער וועלט און קלייבט די ליכטיגע פאָדים פון די הערצער און וועבט פון זיי צייט. און אַז ער וועבט אויס אַ גאַנצן טאָג, גיט ער אים אָפּ דעם האַרץ פון

דער וועלט, און דאָס האַרץ פון דער וועלט גיט עס אָפּ דעם לויטערן קוואַל. און ער לעבט נאָך אַ טאָג...

3-טער חסיד.

דער רבי גייט! אַלע ווערן אנשוויגן, הייבן זיך אויף — פון סיר רעכטס גייט אַרויס ר׳ עזריאל, אַ טיפער זקן אין אַ ווייסער זשופּיצע און אין אַ שטריימל.

ר׳ עזריאל.

גייט לאנגזאם מיד און פארטראכט צום טיש, לאזט זיך שווער אראפּ אין פאטעל. מיכאל שטעלט זיך ביי זיין רעכטער האנט, די חסידים זעצן זיך ארום טיש. די עלטערע זעצן זיך אויף די ביינק. די יינגערע שטייען הינטער זיי. מיכאל טיילט חלה די חסידים. ר׳ עזריאל הייבט אויף דעם קאפּ, הייבט אן שטיל מיט א ציטערנדיגן קול זינגען.

דא היא סעודתא דדוד מלכא משיחא.

אלע ענטפערן, מאכן המוציא, מי הייבט אן זינגען שטיל א נגון אן ווערטער, א טרויעריג־מיסטישן. פויזע. ר׳ עזריאל גיט א טיפן זיפץ, שפארט אונטער דעם קאפּ מיט ביידע הענט און זיצט א ווײלע פארטיפט אין די געדאנקען. עס הערשט איין אימחדיגע שטילקייט. ר׳ עזריאל הייבט אויף דעם קאפּ און הייבט אן שטיל מיט א ציטערנדיגן קול.

מי דערציילט וועגן בעל שם הקדוש, זכותו יגן עלינו. קליינע פויזע. אַ מאָל זיינען געקומען אין מעזשיבוזש דייטשלעך, קונצנמאַכער, וואָס ברעכן זיך אין די גאַסן; האָבן זיי איבערגעצויגן איבערן ברייט פון טייך אַ שטריק און איינער פון זיי איז געגאַנגען איבערן שטריק. איז מען זיך פון גאַנצן שטאָט צונויפגעלאָפן צום טייך קוקן אויף דעם בייזוואונדער. איז דער בעל שם הקדוש אויך אַרויס צום טייך און איז געשטאַנען מיט אַלעמען און האָט אויך געקוקט אויף דעם מענטשן, וואָס איז געגאַנגען איבערן שטריק. איז דאָס געווען פאַר די תלמידים אַ גרויסער וואונדער און זיי האָבן געפרעגט, וואָס דאָס באַטייט, וואָס ער איז געגאַנגען אָנקוקן די קונצן. האָט דער בעל שם הקדוש זיי געענטפערט: „איך בין געגאַנגען אָנקוקן און זעהן, ווי אַזוי אַ מענטש גייט דאָס איבער אַ טיפן אָפּגרונט. און איך האָב געקוקט און געטראַכט: ווען דער מענטש וואָלט אַזוי פיל אַרבעטן אויף זיין נשמה, וויפיל ער האָט געאַרבעט אויפן גוף, איבער. וועלכע טיפע אָפּגרונטן וואָלט זי געקאָנט אַריבערגיין אויף דעם דינינקן שנירעלע פון לעבן!״

א טיפער זיפץ. פויזע. די חסידים קוקן זיך איבער מיט התפעלות.

1-טער חסיד.

הויך ווי די וועלט!

2-טער חסיד.

פלאי פלאים!

3-טער חסיד.

שופרא דשופרא!

ר׳ עזריאל.

שטיל צו מיכאלן, וואָס בייגט זיך אָן צו אים.

דאָ געפינט זיך אַ פרעמדער...

מיכאל.

קוקט זיך אום.

דאָס איז אַ משולח, ווייזט אויס, אַ בעל מקובל...

ר׳ עזריאל.

מיט וואָס פאַר אַ שליחות איז ער געקומען אהער?

מיכאל.

איך ווייס ניט. אפשר בעטן אים אַרויסגיין?

ר׳ עזריאל.

חלילה. אַדרבה, אַ ~~גיטהגגן~~ דאַרף מען אָפּגעבן כבוד. ~~דערלאַנג אים אַ שטול.~~ מיכאל א ביסל פארוואונדערט, דערלאַנגט דעם משולח א שטול. קיינער באַמערקט עס ניט. ר׳ עזריאל גיט אַ בליק אויף איינעם פון די חסידים, יענער זינגט אַ מיסטישן נגון אָן ווערטער. פויזע. ר׳ עזריאל ווי פריער.

גאָטס וועלט איז גרויס און הייליג. דאָס הייליגסטע לאַנד אין דער וועלט איז ארץ ישראל. אין ארץ ישראל איז די הייליגסטע שטאָט ירושלים, אין ירושלים איז דער הייליגסטער אָרט געווען דער בית המקדש און אין בית המקדש איז הייליגער פון אַלץ געווען דער קדשי קדשים. קליינע פויזע. עס זיינען דאָ אויף דער וועלט זיבעציג אומות. דאָס הייליגסטע צווישן זיי איז דאָס פאָלק ישראל. אין פאָלק ישראל איז הייליגער פון אַנדערע דער שבט לוי, אין שבט לוי זיינען די הייליגסטע די כהנים. צווישן די כהנים איז דער הייליגסטער געווען דער כהן גדול. קליינע פויזע. אין יאָר זיינען דאָ 354 טעג. צווישן זיי זיינען הייליג ימים טובים. העכער פון זיי

איז די הייליגקייט פון שבתים. צווישן שבתים איז דער הייליגסטער יום כפור, שבת שבתון. קליינע פויזע. עס זיינען דאָ אין דער וועלט זיבעציג לשונות. דער הייליגסטער איז לשון הקודש. הייליגער פאַר אַלץ איז אויף דעם לשון די הייליגע תורה, אין דער תורה איז דאָס הייליגסטע די עשרת הדברות. אין די עשרת הדברות איז הייליגער פון אַלע ווערטער דער שם הויה. קליינע פויזע. און איין מאָל אין יאָר, אין אַ באַשטימטער שעה, פלעגן זיך די אַלע פיר העכסטע הייליגטומען פון דער וועלט צונויפקומען מיט אַנאַנדער. דאָס איז געווען יום כפור, בשעת דער כהן גדול פלעגט אַריין אין קדשי קדשים און דאָרטן אַרויסריידן דעם שם המפורש – און ווייל אָט די שעה איז געווען אָן איין ערך הייליג און פורכטבאַר, איז זי געווען די סכנות־דיגע, ווי פאַרן כהן גדול, אַזוי פאַר דעם כלל ישראל. וואָרום ווען אין דער שעה וואָלט דעם כהן גדול, חס ושלום, אַריינגעפאַלן אין זינען אַ זינדיגער געדאַנקען אָדער אַ מחשבה זרה, וואָלט די וועלט חרוב געוואָרן. פויזע. יעדער אָרט, וואָס אַ מענטש הייבט פון אים אויף דעם בליק צום הימל, איז קדשי קדשים; יעדער מענטש, וועלכן גאָט האָט באַשאַפן בצלמו וכדמותו, איז אַ כהן גדול; יעדער טאָג פון אַ מענטשנס לעבן איז יום כפור און יעדער וואָרט, וואָס אַ מענטש רעדט אַרויס מיט תמימות, איז אַ שם הויה. דרום – יעדער עבירה און יעדער עולה, וואָס אַ מענטש טוט, ברענגט אַ חורבן פון דער וועלט. מיט אַ ציטערנדיגן קול. מענטשישע נשמות – דורך גרויסע יסורים און פיין, דורך פיל גלגולים ציען זיי זיך, ווי אַ קינד צו דער מוטערס ברוסט, צו זייער מקור, אין דער הויך צום כסא הכבוד. נאָר עס טרעפט, אַז בעת אַ נשמה דערגרייכט שוין די גאָר הויכע מדריגות, איז מיט אַ מאָל גובר די קליפה, חס ושלום, און די נשמה ווערט געשטרויכלט און פאַלט. און וואָס העכער זי איז געווען אויפגעהויבן, אַלץ טיפער איז איר פאַלן. און אַז אַזאַ נשמה פאַלט, ווערט חרוב אַ וועלט, און עס ווערט פינסטער אין אַלע היכלים און עס קלאָגן אַלע צעהן ספירות. פויזע. ווי אויפוואַכנדיג. קינדער! היינט וועלן מיר מקצר זיין ~~מיט דער מלוה מלכה~~. אַלע, חוץ מיכאלן, גייען שטילערהייט אַרויס אונטער דעם איינדרוק פון געהערטן. קליינע פויזע.

מיכאל.

גייט־צו צום טיש, גיט זיכער.

רבי! ר׳ עזריאל קוקט אויף אים מיד און טרויעריג. רבי, עס איז געקומען סנדר ברינִיצער...

ר׳ עזריאל.

ווי ער וואָלט נאָכזאָגן.

סנדר ברינִיצער... איך ווייס...

מיכאל.

אים האָט געטראָפן אַיין גרויסער אומגליק. אין זיין טאָכטער איז אַריין אַ דבוק, רחמנא לצלן.

ר׳ עזריאל.

אַריין אַ דבוק... איך ווייס...

מיכאל.

ער האָט זי געבראַכט צו אַייך...

ר׳ עזריאל.

ווי פאַר זיך.

צו מיר?... צו מיר?... ווי האָט ער געקאָנט קומען צו מיר, אַז מיין „איך" איז גאָר ניטאָ...

מיכאל.

רבי, צו אַייך פאָרט אַ גאַנצע וועלט.

ר׳ עזריאל.

אַ גאַנצע וועלט... אַ בלינדע וועלט... בלינדע שאָף גייען נאָך אַ בלינדן פאַסטוך... ווען זיי וואָלטן ניט זיין בלינד, וואָלטן זיי גיין ניט צו מיר, נאָר צו יענעם, וועלכער קען זאָגן „איך". צום איינציגן „איך" פון דער וועלט.

מיכאל.

רבי, איר זייט זיין שליח...

ר׳ עזריאל.

דאָס זאָגט די וועלט, און איך ווייס ניט... שוין פערציג יאָר ווי איך זיץ אויף דעם שטול פון אַ רבין. און איך בין עד היום ניט זיכער, אַז איך בין באמת גאָט ברוך הוא׳ס אַ שליח... פראַן צייטן, אַז איך פיל מיין נאָהענטקייט צום כביכול, יעמאָלט זיינען ביי מיר ניטאָ קיין ספקות, יעמאָלט האָב איך אין זיך תקיפות, און

איך האָב אַ שליטה איבער די הויכע עולמות. אָבער עס טרעפט צייטן, אַז איך פאַרליר מיין זיכערקייט. און יעמאָלט בין איך קליין און שוואַך ווי אַ קינד. יעמאָלט נויטיג איך זיך אַליין אין הילף...

מיכאל.

רבי, איך געדענק... איין מאָל זייט איר צו מיר געקומען אום האַלבע נאַכט און געבעטן, איך זאָל מיט אַייך זאָגן תהלים. מיר האָבן יעמאָלט די גאַנצע נאַכט געזאָגט תהלים און געוויינט...

ר׳ עזריאל.

דאָס איז אַמאָל געווען. איצט איז מיר נאָך ערגער. מיט אַ ציטערנדיגן קול. וואָס וויל מען פון מיר? איך בין אַלט און שוואַך. דער גוף דאַרף רוה, די נשמה דורשט צו התבודדות. און צו מיר ציען זיך דער צער און יסורים פון דער וועלט. יעדער קוויטל, וואָס מי דערלאַנגט מיר, שטעכט מיך ווי אַ נאָדל אין לייב. איך האָב שוין מער קיין כח ניט... איך קאָן ניט!...

מיכאל.

דערשראָקן.

רבי! רבי!

ר׳ עזריאל.

כליפּעט.

איך קאָן מער ניט! איך קאָן ניט! וויינט.

מיכאל.

רבי! ~~איר טאָרט ניט פאַרגעסן, אַז~~ גאַנצע דורות צדיקים און קדושי עליון שטייען הינטער אַייך. אַייער פאָטער ר׳ איצעלע, זכרונו לברכה, אַייער זיידע דער אדמו״ר ר׳ וועלוועלע דער גרויסער, דעם בעל שם׳ס תלמיד...

ר׳ עזריאל.

קומט צו זיך. הייבט אויף דעם קאָפּ.

מיינע אָבות... מיין הייליגער פאָטער, וואָס האָט דריי מאָל געהאַט גלוי אליהו... דער פעטער, רב מאיר בער, וואָס פלעגט צו שמע ישראל אַרויפגיין אויפן הימל... דער זיידע, דער גרויסער ר׳ וועלוועלע, וואָס האָט מחיה מתים געווען. גיט זיך אַ קער צו מיכאלן.

לעבּהאַפּט. ווייסט, מיכאל, דער זיידע, דער גרויסער ר׳ וועלוועלע, פלעגט אַרויסטרייבּן אַ דבּוק אָן שמות און השבּעות, נאָר מיטן געשריי, מיט איין געשריי! אין אַ שווערער צייט ווענד איך זיך צו אים און ער האַלט מיך אונטער. ער וועט מיך איצט אויך ניט פאַרלאָזן... רוף אַריין סנדרן. מיכאל גייט אַרויס און קערט זיך אום מיט סנדרן.

ס נ ד ר.

אויסשטרעקנדיג די הענט מיט אַ וויינענדיגן געבּעט.

רבּי! האָט רחמנות! העלפט מיר, ראַטעוועט מיין בּת-יחידה!

ר׳ ע ז ר י א ל.

ווי אַזוי האָט זיך דער אומגליק געטראָפן.

ס נ ד ר.

צום רעכטן בּאַדעקנס. ווי נאָר...

ר׳ ע ז ר י א ל.

שלאָגט אים איבּער.

ניט דאָס פרעג איך. ווי אַזוי האָט זיך דער אומגליק געקאָנט טרעפן? אַ וואָרים קאָן אַריינדרינגען אין אַ פרי נאָר יעמאָלט, ווען זי הייבּט אָן פוילן.

ס נ ד ר.

רבּי! מיין בּת-יחידה איז אַ גאָטספאָרכטיגע יידישע טאָכטער. ~~גייט מיט אַראָפּגעלאָזענע אויגן און טרעט ניט אַרויס פון מיין ווי...~~

ר׳ ע ז ר י א ל.

קינדער ווערן איין אַנדערש מאָל געשטראָפט פאַר די זינד פון די עלטערן.

ס נ ד ר.

ווען איך וואָלט וויסן אויף זיך אַ זינד, וואָלט איך תשובה טאָן...

ר׳ ע ז ר י א ל.

האָט מען געפרעגט דעם דבּוק, ווער ער איז און פאַרוואָס ער איז אַריין אין דיין טאָכטער?

ס נ ד ר.

ער ענטפערט ניט. נאָר נאָכן קול האָט מען אין אים דערקענט

אַ בּחור פון אונזער ישיבה, וואָס איז מיט עטליכע חדשים פריער פּלוצלינג געשטאָרבּן אין שול. ער האָט זיך געפּאָרעט אין קבלה-[redacted]ת און איז נזוק געוואָרן.

ר׳ ע ז ר י א ל.

דורך וועלכע כחות?

ס נ ד ר.

מי זאָגט, דורך די ניסגוסע... עטליכע שעה פאַרן טויט האָט ער געזאָגט זיינעם אַ חבר, אַז מי דאַרף ניט מלחמה האַלטן מיט זינד און אַז אין דער סטרא אחרא, רחמנא לצלן, איז דאָ אַ ניצוץ פון קדושה, ער האָט נאָך געוואָלט דורך כשוף בּאַקומען צוויי פעסלעך גאָלד...

ר׳ ע ז ר י א ל.

דו האָסט אים געקענט?

ס נ ד ר.

יאָ... ער האָט בּיי מיר געגעסן טעג.

ר׳ ע ז ר י א ל.

קוקט אויפמערקזאַם אויף סנדרן.

האָסט אים אפשר מיט עפּעס מצער געווען, מבייש געווען? דער-מאָן זיך.

ס נ ד ר.

איך ווייס ניט... איך געדענק ניט! מיט פאַרצווייפלונג. רבּי, איך בּין דאָך ניט מער ווי אַ מענטש. פּויזע.

ר׳ ע ז ר י א ל.

פיר אַריין די בּתולה. סנדר גייט אַרויס און קערט זיך גלייך אום מיט פראַדען, פירנדיג פאַר די הענט לאהן. זי שפּאַרט זיך איין בּיין שוועל און וויל ניט גיין.

ס נ ד ר.

מיט געוויין.

טאָכטערל, האָבּ רחמנות, זיי מיך ניט מבייש פאַרן רבּין. גיי אַריין.

פ ר אַ ד ע.

גיי אַריין, לאהלע, גיי אַריין, טייבּעלע!

לאה.

איך וויל אַריין, נאָר איך קאָן ניט!

ר׳ עזריאל.

בתולה! איך באַפעל דיר אַריינגיין. *לאה טרעט איבער דעם שוועל, און גייט צום טיש. זעצט זיך.*

לאה.

זעצט זיך געהאָרכזאַם. מיט אַ מאָל שפּרינגט זי אויף פון אָרט און שרייט ניט מיט איר קול.

~~לאָזט מיך! איך וויל ניט~~! *זי וויל לויפן, סנדר און פרדע האַלטן זי איין.*

ר׳ עזריאל.

דבוק, איך בין גוזר אויף דיר, זאָלסט זאָגן, ווער דו ביסט.

לאה (דבוק).

מיראַפּאָליער רבי! איר הייסט אַליין ווער איך בין און פאַר אַנדערע וויל איך מיין נאָמען ניט אַנטפּלעקן.

ר׳ עזריאל.

איך פרעג ניט דיין נאָמען. איך פרעג, ווער ביסטו?

לאה (דבוק).

שטיל.

איך בין פון די וואָס האָבן געזוכט נייע וועגן...

ר׳ עזריאל.

נייע וועגן זוכט יענער, ווער עס האָט פאַרלאָרן דעם גלייכן וועג.

לאה (דבוק).

ער איז צו ענג...

ר׳ עזריאל.

דאָס האָט שוין געזאָגט איינער, וואָס האָט זיך ניט אומגעקערט צוריק. *פויזע.* פאַרוואָס ביסטו אַריין אין דער בתולה?

לאה (דבוק).

איך בין איר באַשערטער.

ר׳ עזריאל.

נאָך אונזער הייליגער תורה, טאָר אַ מת ניט געפינען זיך אין דער סביבה פון לעבעדיגע.

לאה (דבוק).

איך בין ניט געשטאָרבן.

ר׳ עזריאל.

דו ביסט אַ זעק פון אונזער וועלט און טאָרסט זיך אַהער ניט אומקערן ביז מען וועט בלאָזן אין גרויסן שופר. דרום בין איך גוזר אויף דיר, דו זאָלסט פאַרלאָזן דעם גוף פון דער בתולה, כדי עס זאָל ניט פאַרוועלקט ווערן אַ לעבעדיגער צווייג פון אייביגן בוים פון פאָלק ישראל.

לאה (דבוק).

שרייט.

מיראַפּאָליער רבי! איך ווייס, ווי שטאַרק און אַלמעכטיג איר זייט! איך ווייס, אַז איר קאָנט באַפעלן מלאָכים און שרפים, אָבער מיט מיר וועט איר גאָרנישט ניט מאַכן. איך האָב ניט וואוהין צו גיין! פאַר מיר זיינען פאַרצוימט אַלע וועגן און פאַרשלאָסן אַלע שטעגן און פון אַלע זייטן לויערן אויף מיר בייזע רוחות, גרייטע מיך איינצושלינגען. *מיט אַ ציטערנדיגן קול.* עס איז דאָ הימל און ערד, עס זיינען דאָ אָן אַ צאָל וועלטן און ניט אין איינעם פון זיי האָט זיך ניט געפונען קיין אָרט פאַר מיר. און איצט, אַז מיין פאַרביטערטע, פאַריאָגטע נשמה האָט געפונען איר רוה, ווילט איר מיך אַרויסטרייבן פונדאַנען. האָט רחמנות, יאָגט מיך ניט, פאַרשווערט מיך ניט.

ר׳ עזריאל.

פאַרוואָגלטע נשמה! איך בין דורכגעדרונגען מיט אַ טיפן רחמנות צו דיר און וועל זיך מיען אויסלייזן דיך פון די מלאכי חבלה. אָבער פון דעם גוף פון דער בתולה מוזטו אַרויסגיין.

לאה (דבוק).

אַנטשיידן.

איך וועל ניט אַרויסגיין!

ר׳ עזריאל.

מיכאל, רוף אַריין פון קלויז אַ מנין יידן. *מיכאל גייט אַרויס און קערט זיך באַלד אום. נאָך אים גייען אַריין צעהן יידן, שטעלן זיך אין אַ זייט.* עדה קדושה! גיט איר מיר רשות אין אייער נאָמען און מיט

אייער מאַכט אַרויסטרייבן פון אַ גוף פון אַ יידישער טאָכטער אַ רוח, וואָס וויל ניט אַרויס מיט גוטן?

אַלע צעהן יידן.

רבי! מיר גיבן אייך רשות אין אונזער נאָמען און מיט אונזער מאַכט אַרויסטרייבן פון גוף פון אַ יידישער טאָכטער אַ רוח, וואָס וויל ניט אַרויס מיט גוטן.

ר׳ עזריאל.

הייבט זיך אויף.

דיבוק! נשמה פון אַ מענטשן, וואָס איז אַוועק פון אונזער וועלט, אין נאָמען און מיט דער מאַכט פון אַ הייליגער עדה יידן בין איך, עזריאל בן הדס, גוזר אויף דיר, דו זאָלסט פאַרלאָזן דעם גוף פון דער בתולה לאה בת חנה׳ און זאָלסט אַרויסגייענדיג ניט מזיק זיין ניט זי, ניט קיין שום לעבעדיגע באַשעפעניש... אויב דו וועסט ניט מקיים זיין מיין באַפעל, וועל איך אַרויסטרעטן אַיינ־קעגן דיר מיט קללות און חרמות, מיט השבעות און נדויים, מיט דער גאַנצער מאַכט פון מיין אויסגעשטרעקטן אָרעם. ווען אָבער דו וועסט פאָלגן מיין באַפעל, וועל איך אָנווענדן אַלע כחות מתקן זיין דיין נשמה און אָפטרייבן די בייזע רוחות און מחבלים, וואָס רינגלען דיך אַרום...

לאה (דבוק).

שרייט.

איך פורכט מיך ניט פאַר אייערע קללות און חרמות און גלויב ניט אין אייערע הבטחות! עס איז ניטאָ קיין כח אין דער וועלט, וואָס זאָל מיר קענען העלפן! עס געפינט זיך ניט אַזאַ העכסטע הויך, וואָס זאָל זיך גלייכן צו מיין איצטיגן רוה־אָרט, און עס איז ניטאָ אַזאַ פינסטערער תהום ווי דער, וואָס ערוואַרט מיך! איך וועל ניט אַרויסגיין!

ר׳ עזריאל.

אין נאָמען פון אַלמעכטיגן גאָט באַשווער איך דיך דאָס לעצטע מאָל און באַפעל דיר אַרויסגיין. ווען ניט – בין איך דיך מחרים און גיב דיך איבער אין די הענט פון די מלאכי חבלה! אַ שרעקנ־דיגע פויזע.

לאה (דבוק).

אין נאָמען פון אַלמעכטיגן גאָט בין איך באַהעפט מיט מיין באַ־שערטער און וועל זיך מיט איר ניט שיידן ביז אייביג.

ר׳ עזריאל.

מיכאל, חיים אַריינטראָגן פאַר אַלעמען, וואָס געפינען זיך דאָ, ווייסע קיטלען. ברענג זיבן שופרות, זיבן שוואַרצע ליכט. נאָכדעם נעם אַרויס פון אָרון קודש זיבן ספרי תורות... אַ שרעקנדיגע פויזע, בשעת וועלכער מיכאל גייט אַרויס און קערט זיך אום מיט שופרות און שוואַרצע ליכט. נאָך אים גייט אַריין דער משולח מיט קיטלען.

דער משולח.

ציילט די קיטלען.

עס איז דאָ איין איבעריגער קיטל. קוקט זיך אום. אפשר פעלט דאָ אימיצער אין חדר?

ר׳ עזריאל.

אומרואיג, ווי דערמאָנענדיג זיך.

אום צו מחרים זיין אַ יידישע נשמה, דאַרף מען דאָך נעמען רשות פון דעם שטאָט־רב... מיכאל, באַהאַלט דערווייל די שופרות, די ליכט און די קיטלען... מיכאל, נעם מיין שטעקן און גיי צום רב רב שמשונען און בעט אים אין מיין נאָמען קומען אַהער תיכף ומיד. מיכאל פאַרנעמט די שופרות און ליכט און גייט צוזאַמען מיטן משולח, וואָס טראָגט די קיטלען אַרויס. ר׳ עזריאל צו די צעהן מענטשן. איר קענט דערווייל אַרויסגיין. זיי גייען אַרויס. פויזע. ר׳ עזריאל הייבט אויף דעם קאָפּ. סנדר! וואו זיינען פאַרבליבן די מחותנים מיט דעם חתן?

סנדר.

זיי זיינען פאַרבליבן אויף שבת ביי מיר אין ברינ־ניץ.

ר׳ עזריאל.

שיק אַ רייטער אָנזאָגן זיי אין מיין נאָמען, אַז זיי זאָלן דאָרט פאַרבלייבן און וואַרטן אויף מיין באַפעל.

סנדר.

איך שיק גלייך אַ רייטער.

ר׳ עזריאל.

~~דערווייל קענט איר ארויסגיין און ארויספירן~~ די בתולה אין צווייטן חדר.

לאה.

וואכט-אויף, מיט איר קול, ציטערנדיג.

באָבע! איך האָב מורא... וואָס וויל מען מיט אים טאָן? וואָס וויל מען טאָן מיט מיר?

פראדע.

האָב קיין מורא ניט, מיין קינד! דער רבי ווייס, וואָס ער טוט. ער וועט קיין בייז ניט טאָן. דער רבי קען קיין בייז ניט טאָן.

זי און סנדר פירן ארויס לאה׳ן אין צווייטן חדר.

ר׳ עזריאל.

זיצט טיף פארזונקען אין די רעיונות. ווי אויפוואכנדיג.

און ווען אפילו אין די הויכע עולמות האָט מען גוזר געווען אנ- דערש, וועל איך ברעכן דעם גזר-דין! עס גייט אריין ר׳ שמשון.

ר׳ שמשון.

~~גוט-וואָך, רבי!~~

ר׳ עזריאל.

הייבט זיך אויף אים אנטקעגן.

~~גוט-וואָך~~ – גוט יאָר, רב. זיצט! ר׳ שמשון זעצט זיך. איך האָב אייך מטריח געווען צוליב זעער א וויכטיגן ענין. אין א יידישער טאָכ- טער איז אריין א דבוק, רחמנא לצלן, און וויל בשום אופן ניט ארויס. עס איז געבליבן דאָס לעצטע מיטל – ארויסטרייבן אים מיט חרמות און נדויים. בעט איך אייער באוויליגונג אויף דעם, און די מצוה פון פקוח נפש וועט אייך ביישטיין.

ר׳ שמשון.

זיפצט.

א חרם איז א הארבע שטראָף פאַר א לעבעדיגן, בפרט פאַר א טויטן... נאָר וויבאלד קיין אנדער מיטל איז ניטאָ און אזא ~~[illegible]~~ מענטש ווי איר געפינט עס פאַר נויטיג, גיב איך מיין הרשאה... אָבער פריער מוז איך אייך, רבי, אנטפלעקן א סוד, וואָס האָט א שייכות צום ענין.

ר׳ עזריאל.

אדרבה.

ר׳ שמשון.

איר געדענקט, רבי, מיט א יאָר 20 צוריק פלעגט צו אייך פאָרן פון ברינ׳יק א יונגערמאן, א חסיד און א מקובל, ניסן רבקה׳ס.

ר׳ עזריאל.

ער איז אָפּגעפאָרן אין מרחקים און דאָרטן יונגערהייט געשטאָרבן.

ר׳ שמשון.

יאָ... איז אָט דער ניסן רבקה׳ס די נאכט געקומען צו מיר דריי מאָל צו חלום און געפאָדערט, איך זאָל ארויסרופן סנדר בריני- צער צו א דין-תורה מיט אים.

ר׳ עזריאל.

וואָס פאַר א תביעות האָט ער צו סנדרן.

ר׳ שמשון.

דאָס האָט ער ניט געזאָגט. ער האָט נאָר געטענהט, אז סנדר האָט פארגאָסן זיין בלוט.

ר׳ עזריאל.

אז א ייד מאָנט דעם אנדערן צו א דין-תורה, טאָר זיך א רב, פארשטייט זיך, ניט אָפּזאָגן. בפרט אז עס רופט ארויס א מת, וואָס קען מאָנען צום בית-דין של מעלה... ~~נאָר וואָס פאַר~~ ~~א שייכות האָט דאָס צום דבוק?~~

ר׳ שמשון.

עס האָט א שייכות... איך האָב געהערט, אז דער געשטאָרבענער בחור, וואָס איז אריין ווי א דבוק אין סנדרס טאָכטער, איז געווען ניסן רבקה׳ס א זון... מי דערציילט נאָך וועגן עפּעס א התחייבות, וואָס סנדר האָט געהאַט איינקעגן ניסנ׳ען און ניט אויסגעפילט...

ר׳ עזריאל.

טראכט א ווײַלע.

אויב אזוי, וועל איך אָפּלייגן דעם ארויסטרייבן פון דבוק ביז מאָרגן האלבן טאָג. אם ירצה השם, אינדערפרי נאָכן דאַוונען וועלן מיר אייך מטיב חלום זיין און איר וועט ארויסרופן דעם מת

צו א דין-תורה. נאָכדעם וועל איך מיט אייער רשות אַרויסטרייבן דעם דבוק מיט א חרם...

ר׳ שמשון.

אזוי ווי א דין-תורה צווישן א לע׳ פדיגן מיט א טויטן איז זעער א האַרבע און א ניט געוויינליכע, וואָלט איך בעטן אייך, רבי, איר זאָלט באַווילליגן זיין דער ראש הדיינים און אָנפירן די דין-תורה.

ר׳ עזריאל.

איך בין מסכים. מיכאל! עס גייט אריין מיכאל. הייס אריינפירן די בתולה. סנדר און פראַדע פירן אריין לאה׳ן, וואס זיצט מיט געשלאָסענע אויגן. דבוק! איך גיב דיר צייט א האַלבן מעת לעת, ביז מאָרגן האַלבן טאָג. אויב דו וועסט צו דער באַשטימטער צייט ניט אַרויס-גיין מיטן גוטן ווילן, וועל איך דיך, מיט דעם רשות פון דעם מרא דאתרא, אַרויסציען מיט גוואַלד דורך א האַרבן חרם. פויזע. איצט קען מען אַרויספירן די בתולה. סנדר און פראַדע ווילן אַרויספירן לאה׳ן. סנדר, דו פאַרבלייב נאָך דאָ. פראַדע פירט ארויס לאה׳ן. סנדר! דו געדענקסט דיין אַמאָליגן חבר ניסן רבקה׳ס?

סנדר.

דערשראָקן.

ניסן רבקה׳ס?... ער איז דאָך געשטאָרבן...

ר׳ עזריאל.

זיי וויסן, אז די נאַכט איז ער דריי מאָל געקומען צום מרא דאתרא צו חלום. ווייזט אויף ר׳ שמשון. און האָט געפאָדערט, ער זאָל אַרויסרופן דיך אויף א דין-תורה מיט אים.

סנדר.

דערשיטערט.

מיך אויף א דין-תורה?... ווי איז מיר!... וואָס וויל ער פון מיר?... וואָס טוט מען, רבי?

ר׳ עזריאל.

איך ווייס ניט, אין וואָס ער באַשולדיגט דיך, נאָר אָננעמען די דין-תורה מוזטו.

סנדר.

איך וועל טאָן ווי איר הייסט.

ר׳ עזריאל.

מיט איין אנדער טאָן.

תיכף ומיד שיק אין ברינייץ די פלינקסטע פערד נאָך די מחותנים מיטן חתן, זיי זאָלן קומען אהער מאָרגן פאַר האַלבן טאָג, כדי אז גלייך ווי דער דבוק וועט אַרויס זאָל מען שטעלן די חופה.

סנדר.

רבי! אפשר וועלן זיי ניט וועלן איצט מיט מיר זיך מתחתן זיין און וועלן ניט וועלן קומען. אין טיר ווייזט זיך דער משולח.

ר׳ עזריאל.

מיט תקיפות.

זאָל מען זיי זאָגן, אז איך האָב באַפוילן... נאָר זעה, דער חתן זאָל קומען באַצייטנס.

דער משולח.

דער חתן וועט קומען באַצייטנס. דער זייגער שלאָגט 12.

(פ א ר ה א נ ג).

פערטער אקט.

דער זעלביגער צימער וואס אין דריטן אקט. אנשטאט דעם לאנגן טיש לינקס, ניט א גרויסער טיש, נעהענטער צום ראמפא. פאר אים אין א פאטעל און אויף צוויי שטולן זיצן: ר׳ עזריאל אין טלית און תפילין און בײדע דײנים. בײַן טיש שטײט ר׳ שמשון. פונדערווײטנס מיכאל. מען פארענדיגט מטיב חלום זיין.

ר׳ שמשון.

חלמא טבא חזאי, חלמא טבא חזאי, חזאי!

ר׳ עזריאל, 1-טער און 2-טער דײנים.

צוזאמען.

חלמא טבא חזית, חלמא טבא חזית, חלמא טבא חזית!

ר׳ עזריאל.

רבו! מיר האבן פותר געווען אײער חלום צו גוטן. איצט זעצט זיך מיט אונז ווי א שופט. ר׳ שמשון זעצט זיך צום טיש, לעבן ר׳ עזריאלן. איצט וועלן מיר שיקן אנזאגן דעם מת, ער זאל קומען צום דין-תורה. נאר פריער וועל איך אפצוימען פאר אים א ראנד, פון וועלכן ער זאל קיין רשות ניט האבן ארויסצוטרעטן. מיכאל, דערלאנג מיר מיין שטעקן! מיכאל דערלאנגט דעם שטעקן. ר׳ עזריאל שטײט אויף פון ארט און מאכט אין לינקן ווינקל פון חדר מיטן שטעקן א קײַלעכדיגן ראנד, פון לינקס אויף רעכטס. זעצט זיך צוריק צום טיש. מיכאל! נעם מיין שטעקן און גײ אויפן בית עולם, און אז דו וועסט ארויפגײן אויפן בית עולם, מאך-צו די אויגן און שאר פאר זיך מיטן שטעקן, און בײ דעם ערשטן קבר, און וועלכן דער שטעקן וועט זיך אפהאלטן, שטעל דיך אפ און גיב א קלאפ מיטן שטעקן איבערן קבר דרײ מאל און זאג בזה הלשון: „מת טהור! עזריאל, דער זון פון דעם גרויסן צדיק ר׳ איצעלע מיראפאליער האט מיך געשיקט בעטן דיך מחילה, וואס ער שטערט דיין רוה

און באַפעלט דיר, דו זאָלסט דורך וועגן, וואָס זײַנען דיר באַוואוסט, אָנזאָגן דעם מת טהור ניסן בן רבקה, אַז דער בית-דין צדק פון מיראָפּאָליע רופט אים אַרויס תיכף ומיד אויף אַ דין-תורה [illegible] געקומען צו קבר ישראל. זאָלסט דאָס איבערחזרן דריי מאָל. נאָכדעם קער זיך אויס און גיי צוריק. און ניט קוק זיך אום, וואָס פאַר אַ געשרייען, קולות און רופערײַען דו זאָלסט ניט הערן הינטער זיך, און ניט לאָז אַרויס פון האַנט מײַן שטעקן ניט אויף איין רגע, אַז ניט — ביסטו אין אַ גרויסער סכנה. גיי, און גאָט זאָל דיך היטן, וואָרום די, וואָס ווערן געשיקט וועגן אַ מצוה-ענין, ווערן ניט געניזוקט... גיי, נאָר פריער שיק אַרײַן צוויי מענטשן מאַכן אַ מחיצה פאַרן מת.

[illegible] גייט אַרויס. עס גייען אַרײַן צוויי מענטשן מיט אַ לײַלעך, מיט וועלכן זיי פאַרהענגען ביז דער ערד דעם גאַנצן לינקן ווינקל, און גייען אַרויס. רופט אַרײַן סנדרן. עס גייט אַרײַן סנדר.

סנדר, האָסטו מקיים געווען, וואָס איך האָב דיר באַפוילן? האָסטו געשיקט פערד נאָך די מחותנים מיטן חתן?

סנדר.

איך האָב געשיקט די פלינקסטע פערד, נאָר די מחותנים זײַנען נאָך ניט געקומען.

ר׳ עזריאל.

שיק זיי אײַנקעגן אַ רײַטער, זיי זאָלן פאָרן וואָס גיכער.

סנדר.

איך וועל עס טאָן. פּויזע.

ר׳ עזריאל.

סנדר! מיר האָבן געשיקט אָנזאָגן דעם מת טהור ניסן בן רבקה, אַז דער בית-דין רופט אים אַרויס אויף אַ דין-תורה מיט דיר. נעמסטו אָן אונזער משפט?

סנדר.

איך נעם אים אָן.

ר׳ עזריאל

וועסטו מקיים זײַן אַלץ, וואָס מיר וועלן [illegible]?

סנדר.

איך וועל מקיים זײַן.

ר׳ עזריאל.

גיי אָפּ און שטעל זיך רעכטס.

סנדר.

רבי! איך האָב זיך דערמאָנט... ניסן רבקהס מוז מיך אַרויסרופן צו אַ דין-תורה וועגן אַ תקיעת כף, וואָס איז געווען צווישן אונז... נאָר איך בין אין דעם ניט שולדיג...

ר׳ עזריאל.

דאָס וועסטו דערציילן שפּעטער, אַז דער בעל תביעה וועט אַרויסזאָגן זײַנע תביעות. פּויזע. באַלד וועט זיך באַווײַזן צווישן אונז אַ מענטש פון דער אמת׳ער וועלט, כדי מיר זאָלן אים משפּטן מיט אַ מענטשן פון אונזער עולם הדמיון. פּויזע. אַזאַ דין-תורה באַווײַזט, אַז די דינים פון דער הייליגער תורה הערשן איבער אַלע וועלטן און איבער אַלע באַשעפענישן און זײַנען אַ חוב אי פאַר לעבעדיגע אי פאַר טויטע. פּויזע. אַזאַ דין-תורה איז זייער האַרב און פורכטבאַר. אויף איר ווערט געקוקט פון אַלע היכלות. און ווען דער בית-דין זאָל חס ושלום אויף אַ האָר אָפּטרעטן פון דין, ווערט אַ רעש אין בית-דין של מעלה. דערפאַר דאַרף מען צו אַזאַ משפט צוטרעטן מיט אימה און פחד... אימה... און פחד... קוקט זיך אומרואיג ארום, שטעלט זיך אָפּ מיטן בליק אויפן פאַרהאַנג און ווערט אנטשוויגן. אַ שרעקנדיגע שטילקייט.

1-טער דיין.

צום צווייטן. שטיל, דערשראָקן.

דוכט זיך, ער איז דאָ...

2-טער דיין.

אינם זעלבן טאָן.

ער איז, דוכט זיך, דאָ...

ר׳ שמשון.

ער איז דאָ...

ר׳ עזריאל.

מת טהור, ניסן בן רבקה, דער בית-דין צדק איז גוזר אויף דיר,

דו זאָלסט ניט אַרויסטרעטן פון דער מחיצה, וואָס עס איז פאַר דיר געמאַכט. פויזע. מת טהור, ניסן בן רבקה. דער בית-דין צדק באַפעלט, דו זאָלסט זאָגן, וואָס פאַר אַ טענות ותביעות דו האָסט צו סנדר בן העניע? שרעקנדיגע פויזע. אלע הערן זיך צו ווי פאַרשטיינערט.

~~1-טער דיין.~~

ווי פריער.

דוכט זיך, ער ענטפערט...

2-טער דיין.

דוכט זיך, ער ענטפערס...

1-טער דיין.

איך הער אַ קול, נאָר קיין ווערטער הער איך ניט.

2-טער דיין.

איך הער ווערטער, נאָר קיין קול הער איך ניט...

ר׳ שמשון.

צו סנדרן.

סנדר בן העניע! דער מת טהור ניסן בן רבקה טענהט און זאָגט, אַז אין דער יוגנט זייט איר געווען חברים אין איין ישיבה און אייערע נשמות האָבן זיך פאַרקניפט דורכאַנאַנדער אין אַ געטרייער פריינדשאַפט. איר האָט ביידע אין איין וואָך חתונה געהאַט. נאָכדעם אַז איר האָט זיך געטראָפן אויף ימים נוראים ביים רבין, האָט איר אָפּגעמאַכט מיט אַ תקיעת-כף, אַז אויב אייערע ווייבער וועלן פאַרנומען ווערן אין טראָגן און וועלן געבאָרן איינע אַ יינגל, די אַנדערע אַ מיידל, וועט איר זיך מתחתן זיין.

סנדר.

מיט א ציטערנדיגן קול.

יאָ, דאָס איז אַזוי געווען.

ר׳ שמשון.

דער מת טהור ניסן בן רבקה דערציילט ווייטער, אַז אינגיכן איז ער אָפּגעפאָרן אין מרחקים, דאָרטן האָט זיין ווייב געבאָרן אַ זון אין דער זעלביגער צייט וואָס דיין ווייב האָט געבאָרן אַ טאָכטער.

באַלד נאָך דעם איז ער אַליין נפטר געוואָרן. קליינע פויזע. אין דער אמת׳ער וועלט האָט ער זיך דערוואוסט, אַז זיין זון איז געבענטשט מיט אַ הויכער נשמה און ער שטייגט פון איין מדרגה אויף דער אַנדערער. און זיין פאָטער-הארץ האָט זיך געפרייט און געגרויסט. און ער האָט ווייטער געזעהן, אַז ווען זיין זון איז געוואָרן עלטער, האָט ער זיך געלאָזן איבער דער וועלט און איז געגאַנגען פון אָרט צו אָרט, פון לאַנד צו לאַנד, פון שטאָט צו שטאָט, וואָרום זיין נשמה האָט זיך געצויגן צו זיין באַשערטער. און ער איז געקומען אין דער שטאָט, וואו דו וואוינסט, און איז אַריין צו דיר אין הויז און געזעצט זיך ביי דיין טיש. און זיין נשמה האָט זיך באַהעפט אין דער נשמה פון דיין טאָכטער. נאָר דו ביסט געווען רייך און ניסנ׳ס זון איז געווען אָרים. און דו האָסט אָפּגעקערט דיין בליק פון אים און ביסט געגאַנגען זוכן פאַר דיין טאָכטער שדוכים פון הויכן יחוס און מיט פיל נדן. קליינע פויזע. און ניסן האָט ווייטער געזעהן, אַז זיין זון פאַלט אַריין אין יאוש. און איז אַוועק וואַנדערן איבער דער וועלט און זוכן נייע וועגן, און דעם פאָטערס נשמה האָט זיך דורכגעדרונגען מיט אומרוה און טרויער. און די שוואַרצע מאַכט, דערזעהענדיג דעם יאוש פון בחור, האָט אויסגעשפרייט פאַר אים אירע נעצן און האָט אים געפאַנגען און צוגענומען פאַר דער צייט פון דער וועלט. און זיין נשמה האָט געבלאָנדזעט ביז זי איז אַריין ווי אַ דבוק אין גוף פון זיין באַשערטער. קליינע פויזע. ניסן בן רבקה זאָגט: מיט דעם זונס טויט איז ער געוואָרן אָפּגעשניטן פון ביידע וועלטן, געבליבן אָן אַ נאָמען און אָן אַ געדעכעניש, אָן אַ יורש און אָן אַ קדיש. עס איז פאַרלאָשן געוואָרן אויף אייביג זיין ליכט, און די קרוין פון זיין קאָפּ האָט זיך אַראָפּגעקייקלט אין אָפּגרונט, און ער בעט דעם בית-דין צדק, ער זאָל משפטן סנדרן על פי דין פון אונזער הייליגער תורה פאַר די פאַרגיסונג פון בלוט פון ניסנ׳ס זון און דעם זונס קינדער און קינדס קינדער עד סוף כל הדורות. שרעקנדיגע שטילקייט. סנדר כליפעט.

ר׳ עזריאל.

סנדר בן העניע. האָסט געהערט די טענות פונם מת טהור ניסן בן רבקה? וואָס קענסטו אויף זיי ענטפערן?

ס נ ד ר.

~~איך קען ניט שטענען דעם טויט און~~ איך האָב ~~דאָס~~ קיין ווערטער צו פאַרענטפערן זיך. נאָר איך בעט מיין אַלטן חבר, ער זאָל מיר מוחל זיין מיין זינד, וואָרום ניט פון בייזן ווילן בין איך עס באַגאַנגען. באַלד נאָך אונזער תקיעת-כף איז ניסן אַוועקגעפאָרן און איך האָב ניט געוואוסט, אויב זיין ווייב האָט געבאָרן אַ קינד אין וואָס פאַר אַ קינד. נאָכדעם האָב איך זיך דערוואוסט, אַז ער איז געשטאָרבן. מער קיין ידיעות האָב איך וועגן זיין געזינט ניט געהאַט און האָב ביסלעכווייז פאַרגעסן וועגן דעם.

ר׳ ע ז ר י א ל.

פאַרוואָס האָסטו זיך ניט נאָכגעפרעגט? ניט אויסגעפאָרשט דעם ענין?

~~סנדר.~~

געוויינליך מאַכט דעם חתנס צד דעם ערשטן שריט. האָב איך גערעכנט, אַז אויב ביי ניסנ׳ען וואָלט געבאָרן ווערן אַ זון, וואָלט ער מיר מודיע געווען. פויזע.

ר׳ ש מ ש ו ן.

~~ניסן בן רבקה פרעגט, פאַר וואָס אַז זיין זון איז אַריין צו דיר אין הויז און געזעצט זיך ביי דיין טיש, האָסטו אים קיין מאָל ניט געפרעגט, ווער ער איז און פונוואַנען ער שטאַמט?~~

ס נ ד ר.

איך ווייס ניט... איך געדענק ניט... ~~נאָר איך שווער~~, אַז מיך האָט שטענדיג געצויגן נעמען דעם בחור פאַר איין איידים. דערפאַר האָב איך ביי יעדן פאַרגעלייגטן שדוך געשטעלט אַזעלכע שווערע תנאים, אַז די מחותנים זיינען אויף זיי ניט איינגעשטאַנען. ~~אויף~~ אַזאַ אופן זיינען זיך דריי שדוכים פונאַנדערגעגאַנגען. נאָר די ווייב, די קרובים זיינען צוגעשטאַנען... פויזע.

ר׳ ש מ ש ו ן.

ניסן בן רבקה זאָגט, אַז דו האָסט טיף אין האַרצן דערקענט זיין זון און האָסט מורא געהאַט פרעגן, ווער ער איז. דו האָסט געזוכט פאַר דיין טאָכטער אַ רייכן און אַ זאַטן לעבן און האָסט איבער דעם אַראָפּגעשטויסן זיין זון אין אָפּגרונט. סנדר ווייזט שטיל פאַרדעקנדיג דעם פנים. שווערע פויזע. עס גייט אַריין מיכאל און גיט אָפּ ר׳ עזריאלן דעם שטעקן.

ר׳ ע ז ר י א ל.

רעדט שטיל מיט ר׳ שמשון און די דיינים. הייבט זיך אויף, נעמט דעם שטעקן אין האַנט.

דער בית-דין צדק האָט אויסגעהערטביידע צדדים און טראָגט אַרויס אַזאַ פסק-דין: היות ווי עס איז ניט באַוואוסט, אויב ביין תקיעת-כף צווישן ניסן בן רבקה און סנדר בן העניע זיינען זייערע ווייבער שוין געווען פאַרנומען אין טראָגן, און היות ווי לויט אונזער הייליגער תורה האָט ניט קיין ממשות איין אָפּמאַך וועגן אַ זאַך, וואָס איז נאָך ניט באַשאַפן געוואָרן, קענען מיר ניט באַשטימען, אַז סנדר איז מחויב געווען מקיים זיין דעם תקיעת-כף. נאָר אַזוי ווי אין די היכלים האָט מען אָנגענומען דעם תקיעת-כף און מען האָט איינגעפלאַנצט ביי ניכן בן רבקה׳ס זון אין האַרצן די מחשבה, אַז סנדר בן העניעס טאָכטער איז זיין באַשערטע, און אַזוי ווי דורך סנדרס ווייטערדיגע אויפפירונג זיינען פאָרגעקומען גרויסע אומגליקן פאַר ניסן בן רבקה און זיין זון, — איז דער בית-דין צדק גוזר, אַז סנדר זאָל אָפּגעבן אַ העלפט פון זיין פאַרמעגן אָרימע-לייט און זאָל זיין גאַנצן לעבן שטעלן יאָרצייט און זאָגן קדיש נאָך ניסן בן רבקה און נאָך זיין זון, ווי נאָך אייגענע קינדער. פויזע. דער בית-דין צדק בעט דעם מת טהור ניסן בן רבקה, ער זאָל מוחל זיין סנדרן במחילה גמורה. און נאָך בעט ער אים, ער זאָל גוזר זיין אויף זיין זון בגזרת אָב, יענער זאָל פאַרלאָזן דעם גוף פון דער בתולה לאה בת חנה, כדי עס זאָל ניט פאַרדאַרט ווערן אַ צווייג פון פרוכטבאַרן בוים פון פאָלק ישראל. און דערפאַר וועט דער אַלמעכטיגער אַ-ויסוויי זן זיין גרויס גנאָד צו ניסן בן רבקה און צו זיין פאַרוואָגלטן זון.

אַ ל ע.

אָמן! פויזע.

ר׳ ע ז ר י א ל.

מת טהור ניסן בן רבקה. האָסט געהערט אונזער פסק-דין? נעמסטו אים אָן? א שרעקנדיגע פויזע. סנדר בן העניע! האָסטו געהערט אונזער פסק-דין? נעמסטו אים אָן?

ס נ ד ר.

יאָ. איך נעם אים אָן.

ר׳ עזריאל

מת טהור, ניסן בן רבקה. די דין־תורה צווישן דיר מיט סנדר בן הענין האָט זיך געענדיגט. איצט מוזטו זיך אומקערן אין דיין רוה אַריין. און מיר [illegible] גוט, אַז אין וועג זאָלסטו ניט שעדיגן ניט קיין מענטשן און ניט קיין שום [illegible] באַשעפעניש. פויזע. [illegible] אַראָפגע[illegible] די מחיצה און געבן וואַסער. מיכאל רופט אריין צוויי מענטשן, וואס נעמען אראפ דעם פארהאנג. ר׳ עזריאל מאכט מיטן שטעקן א קיילעכדיגן ראנד ארום זעלבינן ארט וואו פריער, נאר פון רעכטס אויף לינקס. מען טראגט אריין א שיסל מיט א קענדל. אלע וואשן די הענט. סנדר [illegible] די מחותנים [illegible]?

[illegible]

עס האָט זיך נאָך ניט געהערט קיין רעש פון נעגל־וואַסער.

ר׳ עזריאל.

שיק [illegible] נאָך א [illegible], זיי זאָלן טרייבן די פערד מיט אַלע כחות. הייס צוגרייטן די חופה מיט די כלי־זמרים. הייס אָנטאָן די כלה אין אירע חופה־קליידער, אַזוי, אַז ווי נאָר דער דיבוק וועט אַרויס, זאָל מען זי קענען פירן צו דער חופה. וואָס עס וועט זיין געטאָן—וועט זיין אָפּגעטאָן! סנדר גייט ארויס. ר׳ עזריאל נעמט אראפ און לייגט צונויף דעם טלית און תפילין.

ר׳ שמשון.

שטיל צו די דיינים:

איר האָט פאַרשטאַנען, אַז דער מת האָט ניט מוחל געווען סנדרן?

1-טער און 2-טער דיינים.

שטיל, דערשראָקן.

מיר האָבן פאַרשטאַנען.

ר׳ שמשון.

איר האָט פאַרשטאַנען, אַז דער מת האָט ניט אָנגענומען דעם פּסק־דין?

1-טער און 2-טער דיינים.

מיר האָבן פאַרשטאַנען.

ר׳ שמשון.

איר האָט געפילט, אַז אויף ר׳ עזריאלקעס ווערטער האָט ער ניט געענטפערט אָמן?

1.טער און 2.טער דיינים.

מיר האָבן געפילט.

ר׳ שמשון.

דאָס איז זייער אַ שלעכטער סימן!

1-טער און 2-טער דיינים.

דאָס איז זייער אַ שלעכטער סימן!

ר׳ שמשון.

זעהט ווי ר׳ עזריאל איז צורודערט. ביי אים ציטערן די הענט. פויזע. מיר האָבן אונזערס אָפּגעטאָן, קענען מיר גיין... די דיינים גייען שטיל אומבאמערקט ארויס. ר׳ שמשון קלייבט זיך אויך ארויסגיין.

ר׳ עזריאל.

רב. בלייבט דאָ ביז דער דיבוק וועט אַרויס, וועט איר מסדר קדושין זיין. ר׳ שמשון ניט א זיפץ און מיט איין אראפגעלאזענעם קאפ זעצט ער זיך אן א זייט. א דריי־ענדיגע פויזע. רבונו של עולם! פאַרבאָרגן און וואונדערבאַר זיינען דיינע וועגן. אָבער די וועג, מיט וועלכער איך גיי, איז דאָך באַלויכטן מיט דעם שיין פון פלאַם פון דיין הייליגן ווילן. און איך וועל פון אים ניט אָפּטרעטן ניט רעכטס ניט לינקס... הייבט אויף דעם קאפ. מיכאל. האָסטו אַלץ צוגעגרייט?

מיכאל.

יאָ, רבי.

ר׳ עזריאל.

הייס אַריינפירן די בתולה. סנדר און פראדע פירן אריין לאה׳ן אין א ווייסער חופה־קלייד מיט א שווארצן מאנטל אויף די פלייצעס. זעצן זי אוים סאפע, ר׳ שמשון זעצט זיך לעבן ר׳ עזריאלן. דבוק! אינם נאָמען פון דעם מרא דאתרא, וואָס זיצט דאָ, אינם נאָמען פון אַ הייליגער עדה יידן, אינם נאָמען פון דעם גרויסן סנהדרין פון ירושלים בין איך, עזריאל בן הדס, דעם לעצטן מאָל גוזר אויף דיר, זאָלסט פאַרלאָזן דעם גוף פון דער בתולה, לאה בת חנה!

לאה (דבוק).

אנטשיידן.

איך וועל ניט אַרויסגיין!

ר׳ עזריאל.

מיכאל. רוף אריין מענטשן און ברענג קיטלען און שופרות און שוואַרצע ליכט. מיכאל גייט ארויס און קערט זיך אום מיט פופצען [illegible], צווישן זיי — דער משולח. זיי טראָגן אריין קיטלען, שופרות און ליכט. נעמט אַרויס די ספרים! מיכאל נעמט ארויס זיבן ספרי תורות, צוטיילט זיבן מענטשן. גיט פאנאנדער זיבן שופרות. האַרטנעקיגער רוח! אַזוי ווי דו ביסט זיך ניט מכניע אונזער באַפעל — גיב איך דיך איבער אין רשות פון די העכערע רוחות, זיי זאָלן דיך אַרויסציען איבערגוואַלד. בלאָזט תקיעה. מען בלאָזט תקיעה.

לאה (דבוק).

גיט זיך א ריס פון ארט, וואַרפט זיך, שרייט.

לאָזט מיך! ציט מיך ניט! איך וויל ניט! איך קען ניט אַרויסגיין!

ר׳ עזריאל.

אַזוי ווי די העכערע רוחות קענען דיך ניט גובר זיין, גיב איך דיך איבער אין רשות פון די מיטעלע רוחות, די ניט גוטע ניט שלעכטע, זיי זאָלן דיך מיט זייער אַכזריות אַרויסציען. בלאָזט שברים. מען בלאָזט שברים.

לאה (דבוק).

מיט אפגעשלאפטע כחות.

וויי איז מיר! אַלע כחות פון דער וועלט זיינען אויפגעשטאַנען איינקעגן מיר. מיך ציִען די שרעקליכסטע רוחות, וואָס ווייסן ניט קיין רחמנות; איינקעגן מיר שטייען גדולים און צדיקים און צווישן זיי מיין פאָטערס נשמה און זיינען גוזר אויף מיר, איך זאָל אַרויסגיין. און כל זמן אין מיר וועט בלייבן כאָטש איין פונק כח, וועל איך זיך ראַנגלען און ניט אַרויסגיין.

ר׳ עזריאל.

פאר זיך.

ניט אַנדערש אַז אימיצער אַ מעכטיגער העלפט אים! פויזע. מיכאל! זאָל מען אַריינשטעלן די ספרים אין אָרון קודש (מען שטעלט

אריין. פאַרהענג דעם אָרון קודש מיט א שוואַרצן פרוכת. מיכאל פאַרהענגט. צינד אָן די שוואַרצע ליכט. מען צינדט אָן. זאָלן אַלע אָנטאָן ווייסע קיטלען. אלע און אויך ר׳ עזריאל און ר׳ שמשון טוען אָן ווייסע קיטלען: ר׳ עזריאל שטעלט זיך, הייבט אויף די האנט. הויך און שרעקנדיג. שטיי אויף, גאָט! און זאָלן זיך צושפּרייטן און אַנטלויפן דיינע פיינט פון פאַר דיר. ווי עס צושפּרייט זיך רויך, זאָלן זיי זיך צושפּרייטן... זינדיגער און ווידערשפּעניגער רוח! מיט דעם כח פון אַלמעכטיגן גאָט און מיטן רשות פון דער הייליגער תורה צו-רייס איך, עזריאל בן הדס, אַלע פעדים, וואָס פאַרקניפּן דיך מיט דער לעבעדיגער וועלט און מיט דעם גוף און נשמה פון דער בתולה לאה בת חנה...

לאה (דבוק).

שרייט אויס.

וויי איז מיר!

ר׳ עזריאל.

און איך בין דיך מחרים פון כלל ישראל!! תרועה!!!

דער משולח.

דער לעצטער פונק האָט זיך צונויפגעגאָסן מיטן פלאַם.

לאה (דבוק).

אָן כחות.

איך קען זיך מער ניט ראַנגלען... מען הייבט אָן בלאָזן תרועה

ר׳ עזריאל.

שטעלט געשווינט אָפּ די שופרות, צו לאה׳ן.

גיסטו זיך אונטער?

לאה (דבוק).

מיט א טויטן קול.

איך גיב זיך אונטער...

ר׳ עזריאל.

זאָגסטו צו מיטן גוטן ווילן פאַרלאָזן דעם גוף פון דער בתולה לאה בת חנה און מער זיך אין אים ניט אומקערן?

לאה (דבוק).

וי פריער.

איך זאָג צו.

ר׳ עזריאל.

מיט דעם זעלביגן כח און רשות, מיט וועלכע איך האָב דיך מחרים געווען, נעם איך אראָפּ פון דיר דעם חרם. צו מיכאלן: לעש אויס די ליכט און נעמט אַראָפּ דעם שוואַרצן פּרוכת. מיכאל טוט עס. באַהאַלט די שופרות. מיכאל קלייבט זיי צונויף. און זאָלן די אַריינ־גערופענע מענטשן אַראָפּנעמען די קיטלען און אַרויסגיין. די פערצעהן מענטשן טוען אויס די קיטלען און גייען ארויס צוזאמען מיט דעם משולח און מיכאל׳ן. ר׳ עזריאל הייבט אויף די הענט אין דער הויך. רבונו של עולם! גאָט פון רחמים און לייטזעליגקייט! קוק אָן אויף דעם גרויסן צער פון דער פאַרוואָגלטער און געפּלאָגטער נשמה, וואָס איז איבער פרעמדע זינד און טעותן געשטרויכלט געוואָרן. קער אָפּ דיין בליק פון אירע חטאים און זאָלן ווי אַ דעמפונג אַרויפגיין צו דיר אירע פריערדיגע גוטע מעשים, איר גרויסער צער און דער זכות פון אירע אָבות. רבונו של עולם, רוים אָפּ פון איר וועג אַלע מלאכי־חבלה און גרייט איר צו איין אייביגע רוה אין דיינע פּאַלעצן. אָמן!

אַלע.

אמן!

לאה (דבוק).

ניט א שטארקן ציטער.

זאָגט נאָך מיר קדיש. די באַשטימטע צייט גייט אויס!

ר׳ עזריאל.

סנדר! זאָג דעם ערשטן קדיש.

סנדר.

יתגדל ויתקדש שמיה רבא. בעלמא די ברא כרעותיה... דער זייגער שלאגט 12.

לאה (דבוק).

שפּרינגט אויף פון שרעק.

אַ־אַיי!!! פאלט אויפן סאפע ווי אין אוממאכט.

ר׳ עזריאל.

פירט די כלה צו דער חופה. עס לויפט אריין מיכאל.

מיכאל.

זעער צורודערט.

נאָר־וואָס אומגעקערט זיך דער לעצטער רייטער. ער זאָגט, בײַ די מחותנים האָט זיך צובראָכן אַ ראָד און זיי גייען צופוס. נאָר זיי זיינען שוין נאָהענט, אויפן בערגל, מען זעהט זיי פונדאַנען!

ר׳ עזריאל.

שטארק איבערראשט.

וואָס עס האָט געזאָלט זיין, זאָל זיין! צו סנדרן: זאָל די אַלטע בלייבן דאָ מיט דער כלה און מיר אַלע וועלן גיין מקבל פנים זיין דעם חתן. מאכט ארום לאה׳ן מיטן שטעקן א ראנד פון לינקס אויף רעכטס. נעמט אראפּ דעם קיטל, הענגט אים אויף לעבן טיר און גייט ארויס מיטן שטעקן אין האנט, נאך אים סנדר און מיכאל. לאנגע פויזע.

לאה.

וואכט אויף. מיט זעער א שוואכן קול.

ווער איז דאָ מיט מיר?... דאָס זייט איר, טאַטעניו? באָבעניו? מיר איז שווער. העלפט מיר... פאַרטרייבט מיך...

פראַדע.

גלעט זי.

זאָל דיר ניט זיין שווער, טאָכטערל. שווער זאָל זיין דעם טאָטער, דעם שוואַרצן קאָטער, און דיר אויפן הערצעלע זאָל זיין גרינג ווי אַ פוכעלע, ווי אַ היכעלע, ווי אַ ווייסע שנייעלע, הייליגע מלאָכים׳לעך זאָלן דיך אַרומפּאָכן מיט זייערע פליגעלעך. עס הערט זיך א כלי־זמר־שפּיל, ווי מ׳פירט צו דער חופה.

לאה.

פארציטערט, כאפּט פראַדען פארן האַנט.

איר הערט? דאָס גייט מען טאַנצן אַרום הייליגן קבר׳ל, משמח זיין די טויטע חתן־כלה!

פראַדע.

ציטער ניט, טאָכטערל, האָב קיין מורא ניט. אַרום דיר שטייט אַ גרויסע וואַך, אַ מעכטיגע וואַך. זעכציג גבורים מיט בלויזע

דעגנס באַשיצן דיך פון אַ בייזער באַגעגעניש, די הייליגע אָבות
און די הייליגע אמהות באַשיצן דיך פון אַ בייז אויג. גייט ביסלעכ־
ווייז אריבער אין א סקאנדירנדיגן געזאנג.

באַלד וועט מען דיך פירן צו דער חופה
אין אַ גוטער שעה, אין אַ מזל'דיגער שעה...
דיין מאַמע די צדקניות גייט זיך פון גן-עדן אַרויס,
פון גן-עדן אַרויס,
אין גאָלד און אין זילבער אויסגעצירט.
גייען איר צוויי מלאָכים'לעך איינקעגן אויס,
איינקעגן אויס.
נעמען זיי זי פאַר די הענט,
איינער רעכטס און איינער לינקס:
„חנה'לע דו מיין, חנה'לע דו פיין,
וואָס האָסטו זיך אויסגעצירט אין גאָלד און זילבער און שיין?"
ענטפערט זיי חנה'לע אַזוי און אַזוי:
„ווי זאָל איך זיך ניט אויסצירן? דער יום-טוב איז מיר גרויס!
מיין איינציגע טאָכטער, מיין ליכטיגע קריין,
טוט צו דער חופה מיט מזל גיין".
— „חנה'לע דו מיין, חנה'לע דו פיין!
פאַרוואָס איז אויף דיין פנים לייד און פיין?"
ענטפערט זיי חנה'לע אַזוי און אַזוי:
ווי זאָל איך ניט טרויערן? דער יום-טוב איז מיר וויי!
מיין טאָכטער צו דער חופה פירן פרעמדע לייט,
און איך מוז זיך שטיין אין טרויער אָן אַ זייט...
פירט מען די כלה צו דער חופה באַלד,
גייען איר אַיינקעגן יונג און אַלט.
קומט אליהו הנביא און נעמט דעם גרויסן בעכער אין האַנט...
מאַכט ער אַ ברכה אויפן גאַנצן לאַנד...

אָמן ואָמן... ווער[illegible]

לאה.

מיט געשלאסענע אויגן. לאזט ארויס א שווערן זיפץ. עפנט [illegible]

ווער זיפצעט דאָ אַזוי שווער.

חנן'ס קול.

איך.

לאה.

איך הער דיין קול, נאָר איך זעה דיך ניט.

חנן'ס קול.

דו ביסט אָפּגעצוימט פון מיר מיט אַ פאַרשוואָרענעם ראַנד...

לאָה.

דיין קול איז מיר זיס ווי דער געוויין פון אַ פידל אין אַ שטילער נאַכט... זאָג מיר ווער ביסטו?

חנן'ס קול.

איך האָב פאַרגעסן... נאָר דורך דיין געדאַנקען קען איך געדענקען זיך...

לאה.

איך דערמאָן זיך... מיין האַרץ האָט זיך געצויגן צו אַ ליכטיגן שטערן... איך האָב אין שטילע נעכט פאַרגאָסן זיסע טרערן און האָב אין חלום געזעהן שטענדיג אַ געשטאַלט... ביסטו דאָס געווען?

חנן'ס קול.

איך...

לאה.

איך דערמאָן זיך... ביי דיר זיינען געווען ווייכע ווי פאַרחייַנטע האָר און טרויעריגע מילדע אויגן... ביי דיר זיינען געווען לאַנגע און דינע פינגער... טאָג און נאַכט האָב איך געטראַכט נאָר וועגן דיר... פויזע. טרויעריג. נאָר דו ביסט אַוועק פון מיר, און מיין ליכט האָט זיך אויסגעלאָשן און מיין נשמה איז פאַרוועלקט געוואָרן, און ווי אַ וויסטע אַלמנה בין איך געווען, אַז צו מיר האָט זיך אַ פרעמדער מאַן דערנעהענט... נאָכדעם האָסטו זיך אומגעקערט און אין מיין האַרצן האָט אויפגעבליט אַ לעבן פון טויט און אַ פרייד פון טרויער... פאַרוואָס האָסטו מיך ווידער פאַרלאָזן?

חנן'ס קול.

איך האָב צובראָכן אַלע צוימען, איך האָב איבערגעשטיגן איבערן טויט, האָב פאַרשטערט אַלע געזעצן פון צייטן און דורות. איך

האָב זיך געראַנגלט מיט שטאַרקע, מיט מאַכטיגע, מיט אומבאַרמ־האַרציגע. און אַז ביי מיר האָט זיך אויסגעשעפּט דער לעצטער פונק כח, האָב איך פאַרלאָזן דיין גוף, כדי אומקערן זיך צו דיין נשמה.

לאה.

צאַרט.

קער זיך אום צו מיר, מיין חתן, מיין מאַן... איך וועל דיך אַ טויטן טראָגן אין מיין האַרצן און אין די חלומות פון נאַכט וועלן מיר צוזאַמען וויגן אונזערע ניט געבאָרענע קינדערלעך. וויינט. מיר וועלן זיי נייען העמדעלעך, מיר וועלן זיי זינגען לידע־לעך. זינגט וויינענדיג.

באַיו, באַיו, קינדערלעך,
אָן אַ וויג, אָן ווינדעלעך,
טויטע ניט געבאָרענע,
אָן אַ צייט פאַרלאָרענע...

פון דרויסן הערט זיך אַ חופּה־מאַרש, וואָס דערנעהענט זיך. לאה פאַרציטערט.

מען גייט מיך פירן צו דער חופּה מיט אַ פרעמדן! קום צו מיר, מיין חתן!

חנן'ס קול.

דיין גוף האָב איך פאַרלאָזן און קום צו דיין נשמה. ער באַווייזט זיך אין וואַנט אין ווייסן.

לאה.

מיט פרייד.

דער ראַנדן־צוים צובראָכן! איך זע דיך, חתן מיינן! קום צו מיר!

חנן.

ווי אַווידערהאַל.

קום צו מיר!

לאה.

שטייט אויף מיט פרייד.

איך גיי צו דיר.

חנן.

ווי אַ ווידערהאַל.

איך גיי צו דיר.

קולות.

הינטערן סצענע.

פירט די כלה צו דער חופּה! אַ חופּה־מאַרש. לאה פאַרלאָזט אויפן סאָפע דעם שוואַרצן מאַנטל און אינגאַנצן אין ווייסן גייט זי אונטערן חופּה־מאַרש צו חנן'ען, שטעלט זיך אויף זיין אָרט און ווי זי גיסט זיך צונויף מיט אים. עס גייט אַריין ר' עזריאל מיטן שטעקן אין האַנט, נאָך אים דער משולח. שטעלן זיך אָפּ ביים טיר. אין טיר סנדר, פראַדע, די איבעריגע.

לאה.

מיט אַ קול ווי פונדערווייטנס.

אַ גרויסע ליכט צוגיסט זיך רונד־אַרום... איך בין באַהעפט מיט דיר אויף אייביג, מיין באַשערטער... צוזאַמען שוועבן מיר אַלץ העכער, העכער, העכער... עס ווערט אַלץ פינסטערער.

ר' עזריאל.

אַראָפּלאָזנדיג דעם קאָפּ.

פאַרשפּעטיגט...

דער משולח.

ברוך דיין האמת. עס ווערט שטאָק־פינסטער. פונדערווייטנס הערט זיך שטיל־שטיל.

מחמת וואָס, מחמת וואָס
איז די נשמה
פון העכסטער הויך
אַראָפּ אין טיפסטן גרונט?
— דער פאַלן טראָגט
דעם אויפקומען אין זיך...

(פאָרהאַנג).